Sigismund von Gleich:
A Gondisapuri Akadémia és hatása a szellemtörténetben[512]

I. Az impulzus előkészítése

Az 1918 utáni években Rudolf Steiner ismételten hivatkozott egy történeti impulzusra, amelyet majdnem teljesen figyelmen kívül hagy a történettudomány. Ez az impulzus mégis a legnagyobb jelentőségű volt a természettudományos gondolkodásmód és világkép kialakulásában, mely máig fennáll.

Ez a rendkívül erőteljes impulzus a perzsiai Gondisapur (arabul Dzsundisapur) akadémiájából indult ki a Kr. u. 7. század második felében. Alábbi tanulmány megkísérel egy történeti áttekintést adni a szellemtudományos közlések segítségével, melyeket minden részletükben meg is erősít.

A kutatás szükségképp eredményezi, hogy a történeti képet ki kell terjeszteni jóval a Kr. u. 7. századot megelőzően. Fontos bemutatni, hogy mi ment végbe Gondisapurban abban az időben, amikor rejtett központ volt, mely nem csupán a következő századokra hatott, hanem a korábbi századokban is. Az impulzus kifejlődésének képe ily módon átfog tíz-tizenhárom évszázadot.

A szellemtörténetnek az a szakasza, melyben Gondisapur impulzusa megszületett, egy kevésbé ismert, „alkonyati" időszak. Ha az emberiség szellemi fejlődésének nyilvános folyamatát nappali időszaknak nevezzük, akkor azt a periódust, amiről beszélni fogunk, éjszakai vagy lunáris, holdszerű időszaknak nevezhetjük. Ahhoz, hogy ezt az oldalt előtérbe hozzuk, ki kell bővíteni a szokásos művelődéstörténeti megközelítéseket.

Róma századokon át a történelem súlypontja volt. Ez a tény mégsem téveszthet meg bennünket, hogy csupán a dokumentált római történelem fő vonalait vegyük figyelembe, melyek véget értek a római birodalom látható hanyatlásával. Egy bizonyos térségen belül, amely középpontot alkotott hosszú korszakokon át, új központok jöttek létre, noha kevésbé

---

[512] Fordítás, jegyzetek: Z. Tóth Csaba.
A tanulmány első megjelenése Hans Heinrich FREI írói néven: Geisteswissenschaftliche Entwicklungslinien im Hinblick auf den Impuls von Gondischapur, *Die Drei*, 1924/25, 4. Jahrgang, Hefte 10, 11, 12. A fordítás az angol kiadás alapján készült, 3. rész: *Anthroposophical Quarterly*, Vol. 13, No. 2, 1968, az első két rész pedig gépiratos változat nyomán, melyet a brit Antropozófiai Társaság könyvtárosa, Margaret Jonas bocsátott a fordító rendelkezésére. Újabb német kiadás a szerző eredeti nevén, Sigismund VON GLEICH: *Geisteswissenschaftliche Entwicklungslinien im Hinblick auf den Impuls von Gondi-Schapur*, I. Ch. Mellinger Verlag, Stuttgart, 1966, kivonata magyarul Werner Hartinger: A Gondisapuri Akadémia, *Harmadik Part*, 1994/3. Ld. még R. Steiner az arabizmusról, Rómáról, kereszteshábórúkról, GA 171/3,5, 184/4,6, 216/8. (részletes életmű, *Katalog des Gesamtwerks*, 2002, a neten, és www.anthrowiki.at). Vö. De Lacy O'LEARY: *How Greek Science Passed to the Arabs*, 1949, Routledge & Kegan Paul (www.aina.org), és *Studies in Medieval Islamic Technology, From Philo to al-Jazari – from Alexandria to Diyar Bakr*, 1998, Donald R. Hill (1922-1994), Goethe University. Az alábbi tanulmány jobb megértése érdekében meg kell jegyezni, hogy az antropozófia valóban korszakalkotó megközelítésmódja az ember és a világ szellemi tényeihez igazodik, ami azzal együtt, hogy mindvégig a következetes gondolkodás útját követi, túlvezet a természettudományoknál megszokott absztrakt-matematikai jellegű precizitáson, „bizonyításon", mellyel kizárják az emberit a megismerési folyamatból, gyakran a hasznossági elv alapján, és az antropozófia a megismerő képesség fokozásával az ember lényének morális-művészi-vallási fejlesztését is lehetővé teszi (Goethe szerint a megismeréshez nemcsak a tárgy, hanem a tárgy szemlélése közben fellépő lelki-szellemi élmény is hozzátartozik; ebben az irányban lehetne teljesebb körűen továbblépni a fejlődésben).

láthatóan, úgy, hogy az eredeti áramlat fennállt, miközben az új, igazi központok még rejtettek voltak.[513]

Julianus [Apostata] császár halála például bizonyos változásokra mutat a római birodalom felszín alatti életében. A római hadsereg megsemmisülése a teuton erdőkben, a huszonkét római légió áttelepítése Germániába, nem sokkal a zsidók üldözése és a jeruzsálemi templom lerombolása után, Drusus látomása az Elbánál – ezek a szimptómák világosan szólnak arról a tényről, hogy a keresztény éra elején a rejtett mag már megeredt. Nagyjából hétszáz évvel később pedig döntő történeti tényező lett belőle – amikor a Krisztus-impulzus egyesítette a germán törzseket.

Hasonló módon, bár kicsivel később, egy polárisan szembenálló impulzus kezdett kicsírázni a római birodalmon belül. Ez a délkeleti impulzus sokkal kevésbé láthatóan jelent meg, mint az északnyugati, és a szokásos történelem kevesebb figyelmet is fordít rá a távolsága miatt.

Amiként a római császárok Jézus idején szorongva tekintettek Germánia felé, úgy a Kr. u. 3. századtól Mezopotámia felé is. Traianus idejétől közülük számosan, akik gyakran beavatottak voltak, elteltek azzal a gondolattal – mint egykor Nagy Sándor –, hogy megindulnak Perzsia és India felé, és ez az elképzelés Kr. u. 200 körül tetőzött. A császárokat szemmel láthatólag mágikusan vonzották a perzsa Nap-misztériumok. Heliogabalos, az emeszai Nap-templom főpapja kikiáltotta magát császárrá; az Imperium Romanum a régi perzsa misztérium-bölcsességben kereste hanyatló hatalmának újraélesztését.

A 3. század úgy tűnik teljesen Perzsia-központú volt. A Mithrász-misztériumok, az ősi Nap-misztériumok ágai, világszintű jelentőségre emelkedtek. A perzsa bölcsességgel áthatott manicheizmus is ekkor jelent meg és kiterjesztette befolyását. A zoroasztriánus Nap-vallás bizonyos újjáéledése figyelhető meg, amely a nagy Zarathustra által inspirált ősi perzsa kultúra hazájában keletkezett. Papjai, a mágusok vezetése alatt a perzsa sahinsah, Ardasir legyőzte a párthus dinasztiát. A mágusok által vezetett szászánida királyság komoly, erős ellenfele lett a Római Birodalomnak. A második szászánida sah, I. Sapur (242-272) a szakadék szélére sodorta Rómát. Lerohanta a római Kisázsiát egészen Szíriáig, foglyul ejtette Valerianus császárt, és 262-ben lerombolta Antiochiát. Közvetlenül e hódítások után a sah számos várost alapított, melyek a nevét viselték. A legfontosabb volt Gondisapur, „Sapur tábora", melyet Antiochia elhurcolt lakosaival népesített be. A város szír neve Beth Lapat vagy Lapeta volt („A Legyőzetés Háza").

Susa romjai és Shoshtra (Sostarte) városa között, ahol ma Shahbad romjai terülnek el, a szászánida királyság második legfontosabb városát sakktáblaszerűen alakították ki. Ez lett a perzsa királyok rezidenciája és a mágus hierarchia székhelye.

Évezredekkel korábban Zarathustra, a ragyogó Nap-szellem misztériumainak nagy beavatottja jelent meg Perzsiában. A nagy Nap-, vagy Fényszellemet hirdette, és előkészítette útját a későbbi testi, földi megjelenése számára. A Zarathustra által inspirált szent iratok hirdették a Világmegváltót, Aki majd a Nap fénysugara által, a Szent Ige által, az Élő Víz által elhozza az emberiség feltámadását a halálból. A Zarathustra-bölcsesség három világprincípiumról beszél – Fényről, Sötétségről és az egységük alapját képező Zervan Akarene, a tiszta Idő princípiumáról. Ez a három őselv titokzatos kapcsolatban áll egymással. A „sötétség" és a „gonosz" akkor került a világba, amikor a princípiuma, mely eredetileg a „világosság" és a „jó" érdekében létezett, fenntartotta a formáját egy későbbi periódusban is, ahelyett, hogy átalakult volna az idők változásainak megfelelően.

A zoroasztrizmusnak ez az alapvető titka sorsszerű szerepet játszott a Kr. u. 3. században. A Golgotai Misztériummal Zarathustra korábbi küldetése beteljesült. De kétszáz évvel később a zoroasztriánus hagyomány újra megjelent az eredeti formájában, melyre nem volt hatással a keresztény korszellem. Így a Nap-szellem, Ormuzd vagy Ahura Mazda szelleme ahrimánivá

[513] Vö. R. Steiner, GA 213/11.

vált (Angra Mainju volt a neve a Sötétség Szellemének[514]). A régi Zarathustra-küldetés teljesen a Nap-szellem szolgálatában állt, de most a szászánida mágus-hierarchia Nap-kultusza ez ellen kezdett dolgozni. A Krisztus-lény ősi perzsa szolgálata Gondisapurban átalakult egy új, kibékíthetetlen szembenállássá.

Az idők szörnyű jele megerősíti ezt a tényt, noha erről nem könnyű beszélni. Számos történeti esemény szimbolikus és prófétikus köntösben jelenik meg. Időről-időre a szellemi világok a mi világunkba küldenek impulzusokat, melyekben a jövő egy csíraállapotban fejeződik ki. A Krisztus-impulzus sok-sok évezredre kiterjed. Azok, akik befogadják, egész eónok (korszakok) horizontjaira tekintenek. Azok, akik a kegyelmében részesülnek, felölelik Krisztus emberiségléptékű működésének minden korszakát, szellemileg előre tekintenek, és ugyanúgy a múltba is. Visszapillanthatnak abba a korba, amelyben a Nap-szellem mint jövendő Világmegváltó jelent meg, átélték a megjelenését, szellemben befogadták a távoli jövő lehetőségét, amely egy nap a keresztény metamorfózisban jelenik meg, és a kinyilatkoztatás első korának fordítottja lesz. Ez lesz a beteljesülés kora, melyben az emberiség számára eljön a feltámadás a belső Krisztus-Nap fénye által, a szent Ige által, a Szent Szellem Élő Vize által. A nagy Mánit a Zarathustra-kor elrendelt jövőbeli metamorfózisának hordozójaként lehet tekinteni, aki a perzsa vallást krisztianizálta a Szent Szellem révén.

Mániban és a gondisapuri mágus-hierarchiában a szellemi élet szembenálló pólusai öltöttek testet. Amikor a Nap a Kos jegyébe lépett Húsvét Vasárnap, a kosfejes tiarát az első Sapur fejére helyezték a mágusok. Máni ekkor lépett először a nyilvánosság elé, I. Sapur elé állt és beszélt vele. A hagyomány szerint ragyogó fény sugárzott a vállaiból, és az Ikrek jegyének mennyei erői fénylettek fölötte. De Sapur elutasította őt, és Máni kénytelen volt elhagyni az országot. Amikor negyven év múlva visszatért Indiából és Kínából, I. Bahram a papság elé idézte. Mánit elítélték és megfeszítették. Bőrét lenyúzták, kitömték, és felfüggesztették Gondisapur városkapujára. A szászánida királyok azután a manicheusokat fejjel lefelé temették a földbe, és ezt nevezték a „manicheusok kertjének". Ebből a kegyetlen bánásmódból látható, hogy a mágusok milyen istenkáromlásnak tartották, amit Máni mondott nekik. Egy kor kezdődött, amely olyan, mint az ősi zoroasztrizmus fordítottja. A Krisztus-ellenesség jelét fenyegető betűkkel írták Gondisapur kapuja fölé.

Rudolf Steiner beszélt a gondisapuri impulzus néhány részletéről. Elmondja, hogy azok a Hatalmak, melyek ellene szegültek a megfelelő, Krisztus-vezette emberiségfejlődésnek (a János Jelenések Könyvének 12-13. fejezete képekben beszél erről), úgy tervezték, hogy az egész emberiséget zsákutcába hajtják. A Krisztus-impulzus az embert természetszerűleg az értelmi vagy kedélylélek kifejlődésén keresztül vezeti a tudati lélekhez, és ezáltal a szellemhez[515]. A Krisztus-ellenes (antikrisztusi) hatalom terveiben az állt, hogy megrövidítse ezt a fejlődést a következő módon. A természet és a szellem minden megismerését, amelyet a helyes fejlődés folyamán az embernek először a tudati lelke függetlenedésén keresztül kell megszereznie, idő előtt akarták becsepegtetni a még éretlen értelmi-kedélylélekbe. A tudati lélek korában a tudományt és bölcsességet az ember a saját erőfeszítései révén kell megszerezze, az én-erők kifejtésével, a szigorúan természettudományos kutatásban, és azután kell a szellem felé fordulnia. A Krisztus-ellenes hatalom mindezt a még bizonytalan értelmi

[514] Vö. a magyar „ármány" szavunk, amit nyelvújítás korabelinek tartanak, de nem kizárt, hogy az ősvallásunkhoz tartozott, mely valószínűleg egyfajta világosság-sötétség dualizmuson alapult.

[515] Vö. *Heft 14*, Drei Logoi, az emberiség tudatfejlődésének három, egymásra rétegződő fő fázisáról, melyeket Steiner az érzőlélek, értelmi-kedélylélek és a tudati lélek fogalmaival jelölt (ősi állapot: *Empfindungsseele*, kb. i.e. 9. századtól: *Verstandes-Gemütsseele*, és kb. AD 14-15. századtól: *Bewußtseinsseele*): „Az első tudatfok még többé-kevésbé homályos (álomszerű), mivel az 'én' még nem született meg. Ezen a fokon az ember még egy alárendelt 'én' tagja; van szellemi látóképessége, de ennek tartalmait nem képes a saját látásának tulajdonítani. A második tudatfok az 'én' születése által alakul ki. Ezen a magasabb fokon ezáltal elvész a szellemi látás. Megkezdődik a külvilág szemlélése. A harmadik tudatfok azáltal alakul ki, hogy az 'én'-ben újra felmerül a szellemi látás, így az ember öntudatos szellemi látóvá válik." (németül BE-14 jelzettel is)

lélekbe akarta árasztani kb. kétezer éve, túl korán és egy ártalmas formában. Az emberiséget el akarták vágni a szellem-éntől, a szent, gyógyító szellemtől. Ennek a tervnek a megvalósításához az idő feltételei és az emberi lélek állapota tekintetében a kedvező pillanat Kr. u. 666 körül adódott.

Rudolf Steiner e jelenségek mellett rámutat a történeti eseményekre, melyekről beszélni fogunk ebben a tanulmányban, és a következőt mondja: A bölcsek, akik később Gondisapurban dolgoztak, tudtak erről a titkos szándékról, és a 7. században ennek megfelelően tökéletesítették és mérhetetlenül jelentőssé tették ezt a világszemléletet. De a gondisapuri impulzussal szemben működött a Krisztus-impulzus, és más szellemi hatalmak, melyek ez utóbbihoz kapcsolódtak. Ily módon a legsúlyosabb válságot elhárították.

Ebben a megvilágításban mélységesen jelentős a gondisapuri hierarchia és Máni közötti szembenállás. Mindenekfelett nyilvánvaló, hogy Gondisapur azoknak a helyeknek az egyike volt, ahol a végső döntéseket meghozták az emberiség fejlődésével kapcsolatban. A legutóbbi kutatás a 274. évet adja meg, amikor Mánit megfeszítették a Krisztus Jézus melletti tanúságtétele miatt. Ugyanebben az évben született Konstantin, római császár. Ezek a párhuzamos események mély távlatokat nyitnak a megfigyelő előtt, akinek van bátorsága az igazi történelemre tekinteni.

Konstantin (uralk. 306-337) neve fémjelzi a kereszténység új korszakát. Mint minden új, nagy szellemi iniciatíva, a kereszténység az első háromszáz éve után egy bizonyos válságba került. Ezidáig a Krisztus-impulzus a maga tisztaságában és erejével számtalan emberi lélekhez utat talált. Olykor valóban sokat megismertek a Golgotai Misztérium igazi, átfogó jelentőségéből és kozmikus hatalmából, de a szellemi mélységét főként lélekben sejtették meg. Noha a 3. században a korakeresztény gnózis többé nem talált visszhangra a szélesebb keresztény körökben, mégis ennek a gnózisnak az igazi ellenfelei, mint Tertullianus, át voltak még itatva a Krisztus által kifejtett szellemi hatalom tevékeny tükröződésével, és sokan tanúságot tettek az Őbenne való hitükről. Az új impulzust, ami felszínre került ezekben az emberi lelkekben, úgy tapasztalták, mint a politikai irányzatokkal való alapvető szembenállást, melyek a Római Birodalomban elhallgattatták és megbénították az emberi lélek szabadságát és a szellem erejét. A császárok a maguk részéről joggal gyanították, hogy Krisztus követői között olyan emberek voltak, akik gyűlölték a birodalmat, mint olyasmit, ami teljesen szembenáll az istenivel. A mennyek országának felszabadító lelkierőit és a birodalom hatalmán nyugvó törvényeket élesen ellentétesnek érezték, ahogy a bárány és a farkas szembenállnak egymással.

Konstantin, akit csak röviddel a halála előtt kereszteltek meg, szakított a császárok vallási hagyományával, elutasította a régi misztériumokat, és az üldözött keresztény közösség számára kiváltságos helyzetet teremtett. A birodalmat egybekovácsolta a kereszténységgel, és a kereszténységet a birodalommal – megteremtette a római hatalmi államot egy keresztény köntösben. Ez egy teljes szakítást jelentett a kereszténység minden eredeti hagyományával.

Konstantin munkája, mely kedvezően hatott a kereszténység külső elterjedésére és megerősödésére, nem kevesebbet jelent, mint hogy Krisztus másodszor került a rómaiak kezébe; valóban nevezhetjük ezt Krisztus második „megfeszítésének” a történelem során (ez az értelmezés nagyon jól illeszkedik ahhoz a tényhez, hogy Konstantinnak a Maxentius elleni ütközetet megelőző látomásában megjelenik a kereszt s a szózat: „E jelben győzni fogsz”; Júdást is Krisztus szólította fel, hogy beteljesülhessen a Golgotai Misztérium).

Konstantin második ellentétes pólusa az unokaöccse, Julianus Apostata volt. Noha Julianust szigorúan keresztény szellemben nevelték, megismerte a hellenisztikus görög bölcsesség és misztériumok világát a neoplatonista Jamblichus egyik tanítványa révén; tanulmányozta a magasabb tudományokat az athéni platonikus akadémián, és végül beavatták az efezuszi és eleuziszi misztériumokba. Nem talált kapcsolatot a Konstantin által bevezetett kereszténység formájával, amely megvetette a régi gnosztikus bölcsességet és ténylegesen elnyomta azt. Miután Julianus a bizalmát a mély Nap-misztériumokba helyezte, azt mondhatta magának: „Ha

bármi is igaz a Krisztus-Jézus misztériumából, akkor ennek összhangban kell lennie a Nap-misztériumok ősi, szent igazságaival." De ebből semmit nem talált abban a kereszténységben, amely körülvette őt.[516]

Julianus évezredekre visszatekintett, de ismerte a saját kora hajtóerőit. Ha valaki megválaszolhatta a kérdéseit, annak Perzsiából kellett jönnie. Itt, Gondisapurban, a Nap-papság körében uralkodott II. Sapur (336-380), a „Nap és a Hold Fia". De itt volt Máni és a követői is, annak a Nap-szellemnek a hirdetői, Aki Jézusban megjelent s Akit megfeszítettek. Julianus életére az tette fel a koronát, hogy a perzsa misztériumok felé vette az útját. Sorsa valóban Strassburgból, Konstantinápolyon keresztül Mezopotámiába vezette. De a hadjárata elakadt, nem jutott tovább Bagdad környékénél.

Az arab történetíró, Tabari szavaival: „Julianus és Sapur a követeik révén lelkesen tárgyaltak egymással. De, amikor ezidőtájt Julianus egy nap a sátrában ült, egy láthatatlan kéztől eredő nyíl végzetesen átdöfte a szívét. Jovianusnak könyörögtek, hogy vegye át a vezetést, de elutasította, mivel azt mondta, hogy ő keresztény, és nem akar olyan népen uralkodni, akinek más a hite, mint az övé. Ekkor a rómaiak bevallották, hogy ők is keresztények, de ezt titokban tartották a Julianustól való félelmük miatt."[517]

E gyilkosság világtörténelmi következményeit még ma sem értékelik megfelelően. Tegyük fel, hogy Julianus behatol Gondisapurba, a zoroasztrizmus szívébe; tegyük fel, hogy itt felfedez önmagában és a manicheizmusban egy szellemi folytonosságot, amely nem engedi, hogy az antik misztériumok oly élesen szembeálljanak a Golgotai Misztériummal – vajon akkor ő, mint beavatott világuralkodó, képes lett volna-e az ellen dolgozni, ami már működött Gondisapurban, és ami elő volt készítve? Vajon egészséges irányba terelhette volna-e az egész emberi fejlődést?

A Görög-Római korszakkal az emberiség régi, ösztönös tisztánlátó képessége fogalmi megismeréssé változott. Ez különböző népeknél különböző módon zajlott le. A görögök között egy képzeletgazdag művészi gondolkodás jött létre, a héberek között egy kombináló, számító gondolkodás. A szemita[518] népek családja gyorsan és egyoldalúan az intellektuális fej-gondolkodás kialakítása felé mozdult el. Az emberiségnek, mint egésznek az a feladata, hogy kifejlessze az értelmi lelket és a tudati lelket az agyhoz kötött gondolkodás révén. Ez az embert először a földiségre korlátozza, ahol egyedüli módon kifejlesztheti a szabadságot. Amikor aztán elszakadva a szellemtől megragadja legbensőbb lelki én-jét és erejét kifelé fordítja, megragadhatja önmagában a természetben élő szellemit, és tapasztalhatja a kozmikus valóságokat a szellem-én kialakulásával.

Az érzékfeletti hatalmak, melyek a kereszténység elleni impulzus mögött rejlenek, arra törekednek, hogy megakadályozzák ezt a fejlődést. Az értelmi lélek a középkorban még a kibontakozás állapotában volt, és ebbe csepegtették a szellemi bölcsesség teljességét a megvilágosodott géniuszok. A még épphogy kialakuló agyhoz-kötött gondolkodásba és ennek legegyoldalúbb aspektusába árasztottak egy ragyogó bölcsességet, amely elhomályosította a lelket. Ezáltal az érzékfeletti megfeneklett a földiben, és az egoizmus szolgálatára kényszerült. Így a középkor folyamán az „érzékfeletti" földinek egy materialisztikus, földhöz-kötött tudományát oltották az emberbe. Ahelyett, hogy az ember belső szabadságban emelkedett volna

---

[516] GA 213, 1922. július 16.

[517] *The History of al-Tabari*, Vol. 5., The Sasanids, the Byzantines, the Lakhmids, and Yemen, trsl. C. E. Bosworth, Bibliotheca Persica, State University of New York Press, 1999, p. 61.

[518] A „szemita" jelző itt nem egyszerűen „fajelméleti", hanem a bibliai Sémtől származást jelenti s köztudottan e csoportba tartoznak a zsidók és az arabok (genetikailag szinte azonos J1/J2 Y-DNS haplocsoporttal), akik közös ősüknek Ábrahámot tekintik, kinek Sára nevű feleségétől Jákob és fiai, az izraeliták, és a szolgálólánytól, Hágártól született Izmael és fiai, az izmaeliták származtak, kik később Mohamed próféta vezetésével önálló vallást alapítottak, az iszlámot, mely alapjában véve a lunáris Jahve-impulzus folytatása, bár Mohamed átvett nem egy fogalmat, képzetet a keresztény szentiratokból is (vö. Z.T.Cs.: *Iszlám eszkatológia és értelmezése a mai időkben*, orszagepito.net).

a kozmikus szellemiséghez, egy kísérteties, anyaghoz kötött, absztrakt „érzékfelettivel” táplálták.

Az ember egy kísérteties föld-mágus lett, egy briliáns műszaki varázsló, az anyaghoz kötve. Ez a materialisztikus-mágikus megismerés teljesen kielégítette szellemi törekvését, és ezáltal megkeményedett az intellektuális-egoisztikus gőgjében. Az embert mentálisan száműzték a földi-anyagi világba.

E tervnek meg kellett valósulnia és működésbe kellett lépnie; milyen előkészületeket tehettek a Kr. u. 666-ot megelőző századokban? Az első kérdés a gnózis, a szellemtudomány átültetése volt az emberbe, akinek gondolkodása egy meghatározott mértékben intellektuálisan agyhoz-kötött és materialisztikus hajlamú. A gnosztikus bölcsesség virágzott a hellenisztikus kultúrkörben. A szemita népek, szírek és arabok különösen tehetségesek voltak a materialisztikus fej-gondolkodásban. A hellenizmust Szíriába és Arábiába kellett hajtani, Mezopotámia felé.

A Rudolf Steiner által megadott perspektívákban elsőként tárultak fel a 4. századot követő rejtett, történelmi hajtóerők. Konstantin adja az első lökést, hogy a hellenisztikus bölcsesség a szemita délkeletre kényszerüljön. Konstantius ugyanezt a politikát követte, mint apja. Elindította a keresztény birodalom megtervezett konfliktusát a görög és keleti bölcsesség ellen, ami századokon át tartott különféle formában. A szellem elleni harc néhány szimptómája az alábbiakban adható meg.

324-ben Konstantin elrendelte alattvalóinak, hogy fogadják el a keresztény vallást, betiltotta a jós-orákulumokat és az áldozatokat, és lefoglalta a görög templomokat. 341-ben Konstantius betiltotta a pogány „babonát”, különösen az éjszakai mágikus áldozatot. 353-ban és 356-ban üldözéssel fenyegette a mágikus gyakorlatot, és elrendelte, halálbüntetés terhe mellett, minden pogány templom bezárását. 364-ben, Julianus halála után, Valens és Valentianus a legszigorúbb törvényeket hozták a pogányság ellen. 377-ben lerombolták a római Mithras-szentélyt. 390-ben feloszlatták az amphiktiones misztérium-közösséget. 390-395 között tombolt a Theodosius által elindított „templom-háború”, melynek áldozatul esett sok más között a legnagyszerűbb alexandriai misztérium-központ, a Serapeum, a felbecsülhetetlen értékű könyvtárával. 396-ban bezárt az eleuziszi misztériumhely. 415-ben a nagyszerű filozófusnőt, Hüpátiát darabokra szaggatta a keresztény csőcselék. 489-ben a zöldfülű, műveletlen Zénó császár bezáratta a virágzó edesszai perzsa akadémiát, és tanárait elüldözte Perzsiába. 529-ben a jámbor Benedek lerombolta az utolsó Apolló-templomot Monte Cassino hegyén. Ugyanebben az évben I. Justinianus császár törvénnyel parancsolta meg a kereszténység felvételét, vagyonelkobzás, polgári jogoktól megfosztás és száműzetés terhe mellett. Bezáratta az athéni platonikus akadémiát és megvonta a fizetést minden filozófia-tanártól. Ez volt Konstantin végakaratának utolsó teljesítése.

Csupán felületi az az észrevétel, hogy ez a konfliktus csak a pogánysággal kapcsolatos, nem a szellem ellen irányul. Egy mélyebb megfigyelés, amely az átfogó folyamatokra tekint, a valódi szellemi tendenciákra és metamorfózisukra, felfedezhet egy második konfliktust, mely időben párhuzamosan fut a keresztény imperializmus által vezetettel, mint egy és ugyanazon impulzus másik oldala, azaz a római ortodoxia harca bizonyos eretnekségekkel szemben.

325-ben Konstantin, mint „általános püspök”, az első nikeai zsinaton a teológus Arius krisztológiája ellen foglalt állást, és a püspökök többsége behódolt a parancsának. Ettől fogva a római imperializmus kodifikálta a szellemet, a görög szellemiség pedig hagyta szabadon működni.

Konstantin idejétől kezdve a Nyugat egyre erőteljesebben dolgozott mindennel szemben, ami Keletről érkezett mint szabadságban fogant világszemlélet. Majdnem minden keresztény áramlat, amely a görög keleten vagy délkeleten eredt, átalakult vagy szétzúzta a római nyugat. Elítélték őket a zsinatokon, gyakran császári parancsra. Ugyanezek a császárok nyomorították meg a szellemet a kereszténység előtti misztériumokban. Egy Konstantin volt az, aki betiltotta

a pogány áldozatokat, és aki elítélte Ariust. Egy Theodosius semmisítette meg az arianizmust és indította el a templom-háborút. Egy Zénó üldözte a neoplatonikus filozófusokat és sötétítette el az edesszai akadémia messzire ragyogó fényét, mert itt volt a nesztoriánusok eretnek krisztológiájának fő székhelye. Egy Justinianus volt az, aki a nagy egyházatyát, Origenészt, ki oly mélyen jártas volt a misztériumi hagyományban, betiltotta és az utolsó csapást mérte a platonikus bölcsességre.

A keresztény császárok fő ellensége nem a pogányság volt, mint olyan. Az Imperium Romanum – melyet egy farkas táplált – a szellem ősellensége, akkor is, ha elrejti magát a bárány gyapjába. Az ősi bölcsesség a farkas képében a szellemellenességet látta, Ahrimánt.

Az egész Mediterrán-térségben a hellenisztikus kultúra a mi korunk kezdetén terjedt el. Kétségkívül a kései gyümölcse volt annak, ami a klasszikus görög korszakban virágzott, de egy figyelemreméltó gyümölcs. Századokon keresztül a hellenisztikus Alexandria volt a világ szellemi központja. Valamennyi tudományt a legnagyobb figyelemmel művelték. Egy szellemmel áthatott megismerés élt itt. E tudományosság számos ágának közös gyökere egy mély gnózis volt, egy teozófia, mely inspirálta a biológiát, kémiát, asztronómiát, orvoslást, teológiát, filozófiát. Ég és föld összekapcsolódott a szellemtudomány révén.

A szellemnek ezt a fenséges világát kiirtotta a római imperializmus, maradványait pedig mintegy tervszerűen délkeletre űzte, a római határokon túl, a szemita népekhez. Az antikvitás minden tudományos eredménye, a jelentős tények a tudomány minden területén, melyek egy csodálatos világszemléletben egyesültek, és hosszú évszázadokon keresztül felépítették a nagy, megvilágosodott elmék, összeomlott, mint a magasan szárnyaló szellem fenséges temploma. A templom-háborúban az ősi bölcsesség számtalan műve megsemmisült, miként az alexandriai könyvtár is. Az a kevés munka, amit szorgalmas szerzetesek lemásoltak és megőriztek a kolostorokban, nem sokkal később áldozatul esett a képrombolás korának. Ezt a háborút a részben írástudatlan, dekadens bizánci császárok lobbantották lángra a tudományos központok ellen, majd bevégződött az utolsó görög bölcs, Photius elítélésével, és a 869-es konstantinápolyi ökumenikus zsinattal, melyen a szellem elleni évszázados támadás elérte tetőpontját. Ettől kezdve az embert csak testből és lélekből álló lénynek szabadott tekinteni; a szellemet megtagadták tőle[519].

A római császárok egy kopár szellemi sivatagot hagytak maguk után. A középkor legsötétebb időszaka a 6. századtól a 8. századig tartott. A szellemi üresség pedig Mefisztofelész-Ahrimán igazi működési területe.

A 6-7. század úgy jelenik meg a történelem kutatója előtt – aki mélyebben, szimptomatikusan tekint a tárgyára –, mint a megsemmisülés halálos sötétje. A világtörténelem súlypontja Kr. u. 600 körül nem a Meroving királyok uralkodása volt a frank területeken. Az egyik pólust – a nyilvánvalóbbat – messze a hellenisztikus világ délkeleti csücskében kell keresni, Szíriában és Mezopotámiában; a másik, egyelőre rejtettebb pólust a Rajnától délre, ahol a hiberniai misztérium-központokból érkezett ír-skót szerzetesek elvetik egy ezoterikus kereszténység magvait. Perzsiában, Gondisapur közelében, egy ahrimanikus világhatalom ébredezik; a Felső-Rajnánál Krisztus napja hajnalodik.

A világtörténelem negatív pólusának szimptómái nagyon egyértelműen jelentkeznek, és a kor kétségtelenül legnyilvánvalóbb szimptómája Justinianus harca a szellem ellen. De egy másik, súlyosabb jelenség is felszínre kerül ezzel összefüggésben. Ugyanez a Justinianus kodifikálta (és ejtette foglyul) a morális-szellemit a Corpus Iuris-ban. Kortársa, I. Gergely

[519] A 869-70. évi 8. ökumenikus, 4. konstantinápolyi zsinat 11. kánonja, *Concilia Oecumenica – Documenta et Acta, Concilium Constantinopolitanum IV, History and Text***,** angolul Norman P. Tanner, latinul J.D. Mansi: *Sacrorum Conciliorum Nova Amplissima Collectio*, Vol. 016, LT.pdf, documentacatholicaomnia.eu (megj.: a ragyogó Dante, az itáliai „sacro egoismo" jegyében, és egyházkritikája ellenére védelmébe veszi az „egy-lélek" tant, *Az Isteni Színjáték*, Purgatórium, Negyedik ének: „mily tévedés a tétel, mely elménk égő egységét tagadja", ugyanakkor a 25. énekben ábrázolja a vegetatív és értelmi, emberi és isteni lélek kettősségét)

kodifikálta (és foglyul ejtette) a dogmában és a kultuszban azt, ami még élő krisztusi szellem volt. Ugyanez a Gergely harcolt az ír-skót egyház ellen. A természeti jelenségek még súlyosabban nyilatkoztak meg. Eljött az idő, mikor a természeti eseményeket az ember tetteivel összefüggőnek tekintették. 531-ben egy üstökös jelent meg a császár halálakor, lángolt az égen, mint egy fenyegető, tüzes kard. Szörnyű földrengések rázták meg a római birodalmat. Városok pusztultak el, égtek le. Áradások öntötték el a földeket. De a legszörnyűbb csapás az emberiségre „Justinianus pestise" volt. Tizenöt év leforgása alatt egymást követően hatszor pusztított a fekete halál, mely délkeletről terjedt át az egész akkori művelt világra. A katasztrófát fokozta a nyomában járó éhínség.

Így a halál és pusztulás rázta meg a Római Birodalmat Justinianus egész uralkodása alatt. Mintha a halál és a pokol összeesküdött volna az elemekkel az emberiség fizikai és szellemi létezése ellen, hogy káoszba és pusztulásba taszítsa.

Világvége hangulat lett úrrá a Római Birodalmon. Vezeklők hirdették a közelgő „utolsó napokat", az apokaliptikus látomások beteljesülését. A szörnyű természeti katasztrófákban és Justinianus megnyilvánulásaiban egyaránt a világvégét, az Antikrisztust, az Utolsó Ítéletet látták. Beteljesedett a régi prófécia az alexandriai Serapeummal kapcsolatban. Mint mondták, ha a Serapis-szentély összedől, leszakad az ég és káosz tör ki az egész földön. A csillagok világa elszakadt az emberi tudattól, a kozmosz bölcsessége szellemi sötétségbe, káoszba, pestisbe és halálba taszította a földet.

Még az új kor legerőteljesebb áramlatát, a Krisztus-impulzust is megragadták a 7. század megsemmisítő erői. A kereszténység szellemi fiziognómiája baljósan elsötétült. A földben elültetett keresztény csíra a végzetes világítélet előtt állt a 7. század küszöbén. Egy fontos szimptóma beszél erről, mely mellett elment a világtörténelem: a háromszázéves háborúskodás, melyet a szászánidák folytattak a kelet-rómaiak, Bizánc ellen s amely II. Khoszrau sah (590-628) félelmetes hadjáratában tetőzött.

Khoszrau tíz év alatt meghódította az egész római keletet. Jeruzsálemet 641-ben foglalta el. A perzsák oly fenyegetően nyomultak előre Szírián és Kisázsián keresztül Konstantinápoly felé, hogy Heraklius császár úgy döntött, feladja a Keletet, és a császári székhelyet átteszi Karthágóba. De ezeknél a példátlan katasztrófáknál bénítóbbak a szellemi-vallásiak. Jeruzsálemben a perzsák követelték a Megváltó „szent, életadó keresztjének" darabjait, melyeket egy arany ládikóban őriztek, és a mágusokhoz vitték, a keresztények üldözőihez. A Golgotai Misztérium valóságos szimbólumát elszakították a kereszténységtől és a mágus-hierarchia hatalmába került! A szörnyűség megbénította a keresztény nyugatot. De a veszély, amit a veszteség jelentett, teljes súlyával csupán a történelem szellemi vizsgálatával válik világossá.

Végül a döntő pillanatban maga a szellemi világ lendült cselekvésbe a túlságosan erőteljes gonosz impulzussal szemben. „Amikor Heraklius látta, hogy a perzsa csapatok teljesen elpusztítják a római területeket, megölik katonáit, elhajtják asszonyaikat és gyermekeiket, elrabolják a tulajdonukat, könyörgött Istenhez, megalázta magát és imádkozott, hogy őt és utódait szabadítsa meg a perzsa ellenségtől. Ekkor a császár álmában látott egy tagbaszakadt embert, aki előtte ült egy magas széken, fegyverekkel az oldalán. Majd egy másik ember odament hozzájuk, levetette a férfit a székéről és azt mondta Herakliusnak: 'Íme, a te kezedbe adtam őt.' Miután a császár felébredt, senkinek sem mondta el az álmát. A következő éjjel ismét látta álmában a férfit a székben; a másik megint hozzájuk jött egy hosszú lánccal a kezében, amit a széken ülő nyakára tekert, és a végét Heraklius kezébe adta, mondván: 'Teljesen a kezedbe adom Khoszraut; vonulj ellene, mert most a szerencse elfordul tőle és hozzád pártol; el fogod érni a hadjáratodban, amit csak akarsz.' Mivel ezek az álmok egymást követték, a császár végül elmondta őket a római elöljáróknak és a látó embereknek. Azok kijelentették, hogy ez jót jelent, és azt tanácsolták neki, vonuljon Khoszrau ellen. Ekkor Heraklius

felfegyverkezett." Így beszéli el Heraklius álmát Tabari.[520] És ezután Heraklius egy évnyi küzdelem árán elfoglalta Perzsiát és a pusztulás szélére sodorta. A fővárosban, Seleukia-Ktesiphonban a katholikos, a nesztoriánus egyház feje átadta neki Krisztus Igazi Keresztjét. 629 szeptember 14.-én ünnepelték a Szent Kereszt Megtalálásának napját, amikor a Keresztet visszahozták a szent városba. Az életadó Keresztet visszaadta a kereszténységnek a szellemi világ.

Ez volt az a rendkívüli óra, amikor a Mohamed által inspirált arabok hatalmas és széles hulláma legyőzhetetlenül átzúdult Egyiptomon, Szírián, Perzsián, végképp elpusztítva a Perzsa Birodalmat, mely sokáig bevehetetlen volt a bizánci zsoldos seregek számára. E hullámot megelőzően a Kereszt átkerült Konstantinápolyba, kiszakítva Gondisapur gonosz hatalmából. Bizáncban egy remekmívű síremlékben helyezték el, és szellemi hatalma kicsírázott a Felső-Rajnánál Szent Kolumba révén, Krisztus követe révén, aki a Szent Szellem Galambjának nevét viselte. Ezek voltak a 7. század közepén az idők jelei.

II. Az impulzus születése

Attól az időtől kezdve, mikor Nagy Sándor, az elhaló efezuszi misztériumok által hajtva, megújította a Kelet bölcsességét, Szíria befogadta a görög kultúrát. Pontosan 700 évvel azután, hogy Nagy Sándor keletre ment, a beavatott Julianust kelet felé vonulása közben megölték. Ezidőtől fogva Szíria a görög szellemi élet központja lett. Görögország tudománya és bölcsessége, melyet betiltott a Római Birodalom, menedékre lelt a birodalom délkeleti határán, ahol a perzsák, kik a rómaiak esküdt ellenségei voltak, biztosították a védelmét. A tudományokat felkarolta Julianus kortársa, II. Sapur király, akinek lefordították a keresztény görög orvos, Theodorus műveit. Ebben az időben jutott el a görög gyógyítástudomány Perzsia szellemi metropoliszába, Gondisapurba is.

A nyugat által lenézett szellemet befogadta és ápolta a kelet, s így a szellemtörténet súlypontja egyre inkább átkerült Perzsia felé. Távol a még pogány Harrantól (Edesszától délre), ahol az ősi káldeus bölcsesség még létezett a görög gnózissal keverten, a keresztény szellemi központ Antiochiában, Nisibisben és Edesszában volt. Itt a 4. században volt egy szír egyházatya, aki a keleti kereszténység számára olyan jelentőségű volt, mint nyugaton Ágoston vagy Jeromos. Ő volt „Szíria Prófétája", nisibis-i Szt. Efrém (306-373)[521], egy felülmúlhatatlan szellem, átfogó ismeretekkel rendelkező tudós, költő és teológus. Efrém a 4. század igazi gyermeke volt, a két korszak felé tekintő Janus-fejjel. Mint a közelgő kor fia, harcolt a Máni, Markion, Bardesanes és Julianus által képviselt keleti gnózis ellen; mint a hanyatló kor gyermeke, még a szellemtudomány képviselője volt, melyet a nyugat már elvetett. Efrém virágzó állapotot teremtett a görög szellemből fakadó teológiai és tudományos életet számára Szíriában. A nyugati egyház lassacskán a misztériumok minden elemét eltávolította a keresztény igehirdetésből, ellenben a szír tológiai iskolákban (és formálisan az alexandriaiakban is) még fenntartották a Krisztus-kinyilatkoztatás spirituálisabb tartalmait, melyek a titkos hagyományban gyökereztek, az ún. apokrif evangéliumokban, apostoli legendákban, apokalipszisekben s így tovább.

Efrémnél még nagyobbra értékelték a nagy Mopszvesztiai Theodorust (†428). Ő ténylegesen egy abszolút tekintély volt a keleti kereszténységben, mint a szent szövegek misztikus-spirituális magyarázója, különösen a prófétikus írásoké. Amikor Julianus halála évében Nisibis II. Sapur kezébe került, és a lakosokat elhajtották, Efrém a tanítványaival Edesszába (Urfa) menekült, és megalapította az ún. „Perzsa Akadémiát". A következő években kialakult egy szellemi élet ebben a felsőfokú intézményben, amely virágzó oázist jelentett az

[520] *The History of al-Tabarī*, Vol. 5., pp. 320-321, State University of New York Press, 1999.
[521] Ld. a korai egyházatyák életrajzára, működésére, *Az ókeresztény egyház és irodalma*, szerk. Vanyó L., Bp., 1980.

ijesztő kulturális sivatag peremén, melyet az Imperium Romanum maga mögött hagyott. Miközben a császári rendeletek komoly büntetésekkel tiltották a „pogány őrültségeket", a templomi bölcsességet, a platonizmust, arisztotelizmust és neoplatonizmust, addig Edesszában, a szomszédos perzsák erős védelme alatt mindenféle hitű tanítványokat befogadtak a Perzsa Akadémián, ugyanúgy, mint korábban. Tanították nekik a Hét Szabad Művészetet, a nyelvtan, szónoklattan, dialektika, aritmetika, geometria, zene és csillagászat tudományait, valamint a magasabb tudományokat, filozófiát, teológiát és orvoslást, a görög szerzők alapján. Theodorus megírta kommentárjait a görög filozófusokhoz, Arisztotelészhez és másokhoz. A görög és keresztény elemek kölcsönösen és harmonikusan áthatották egymást a szír kultúrkörben. Az ősi tudomány fő eredményei, melyeket tiltott a nyugat, beáramlottak Szíriába.

A 4-5. századtól Edessza volt a Kelet szellemi központja; kivételes világosságot árasztó hely lett, miközben a császárok kitiltották a régi tudományokat a birodalomból. A jelentős teológusokon kívül az akadémia híres orvosokat nevelt ki, mint Stephanost és fiát, Tralleszi Alexandert. Számos edesszai tanítvány a keleti püspökségek élére került. De a szászánidák zoroasztriánus birodalmának előkelő férfiai és hercegei is, mint például a későbbi I. Khoszrau király, Stephanos egyik tanítványa, ezen a keresztény akadémián tanultak.

Ez a szellemi központ tüske volt a császárok szemében. Amikor Nestorius, konstantinápolyi pátriárka szerte a keresztény világban hirdette Mopszvesztiai Theodorus krisztológiáját, mely közvetlenül Edesszából származott, a keresztény birodalom drasztikus eszközökhöz nyúlt. Nestoriust elítélte a 481. évi efezuszi zsinat, teológiájának képviselőit megfosztották egyházi hivatalaiktól és száműzték őket az országból.

De mindenekelőtt a Perzsa Akadémia fényét kellett elhomályosítani. A 452. és 457. évben számos nesztoriánus tanítót kizártak az akadémiáról. 489-ben Zénó császár, az Izauri, egy döntő pillanatban bezáratta a főiskolát, a tanárokat és tanítványokat pedig elűzte, át a határon, a szászánidák birodalmába. Ez az erőszakos tett az Edesszai Akadémiával kapcsolatban önmagában is jelez egy döntő lépést afelé, ami Gondisapurral elérkezett. Pontosan Edesszában történt, hogy a „666-os" impulzus lábra kapott; a szellemi kinyilatkoztatás-tudomány, a gnózis átáramlott az erősen intellektuális szír szemitákhoz. Görögország ősi szellemtudománya ily módon átélt egy mély, bár nagyon bensőséges változást. Amikor az 5. században Arisztotelész könyveit lefordították szír nyelvre Edesszában (miközben eltűntek nyugaton), egy olyan pályára kerültek, amelyen 700 év alatt előbb keletre, majd Szírián, Mezopotámián, Észak-Afrikán, Spanyolországon keresztül egy hatalmas félkörben visszatértek nyugatra, Franciaországba.

A görög és szemita népszellem és nyelv poláris ellentéteik voltak egymásnak.[522] A görög szellem megnyilatkozásait, melyekben minden kifejezés hajlékonyan, művészien, képzeletgazdagon áramlott, csak a legnagyobb nehézségek árán lehetett áttenni az absztrakt szemita-szír nyelvbe. „A fordító itt szembe találja magát egy nem magától nőtt, nem természetes minőséggel, amely sötét és nehézkes, és teljesen mesterkélt, mint egy életellenes iskolamester merev rendszabálya." Így fogalmazta meg ítéletét egy szírül jól tudó illető, az erre a nyelvre átültetett arisztotelészi fordításokról. A hellenisztikus szellemet egy szűk, idegen ruhába öltöztették, amikor a császárok elűzték a szemita nyelvszellemhez. Azonban a gnózisnak ez az intellektuális formája volt az, ami a legerősebben hozzájárult a gondisapuri impulzus előkészítéséhez.

Amikor Zénó elűzte a tanárokat a Perzsa Akadémiáról, ezek szétszóródtak Perzsában. Néhányan folytatták tanári munkájukat Nisibisben, mások új iskolákat alapítottak Szeleukiában, Khoraszánban és másutt. Amikor egy iskolát bezártak, számos másik nyitotta meg a kapuit. Néhány tanár elvándorolt Gondisapurba. Az összes nesztoriánus fősikola közül a nisibisi és gondisapuri voltak a legjelentősebbek. Nisibisben időről-időre 1000-en is tanultak,

[522] Vö. GA 171, 1916. szept. 24.

de Gondisapur volt kétségtelenül a döntő a szellemtörténetben. Az edesszai tudósok ide hozták a szír Arisztotelészt az 5. század végén. Ténylegesen áthoztak minden görög-szír tudományt, különösen az orvostudományt. Ettől az időtől kezdve a híres hippokratészi orvosi akadémia Gondisapurban állt fenn, és századokon át itt volt az egyesített görög, szír, perzsa és indiai gyógyítástudomány központja.

Kr. u. 262 táján I. Sapur megalapította Gondisapur erődített városát, és benépesítette a lerombolt Antiochia elhurcolt lakosaival. Nagyon valószínű, hogy ennek a városnak a püspöke lett Gondisapur első püspöke is. Azután sok századon keresztül Sapur erődje volt a legfőbb püspöki székhely a Perzsa Birodalomban, ahonnan számos érsek került Szeleukia patriarchális székébe. Ez a város azonban a szászánida királyság politikai központja volt, míg Gondisapur a szellemi központ.

Lehetséges, hogy egy egyetem már létezett itt a 3. században, de az első hiteles tudósítás a következő századra mutat. Valamikor Kr. u. 350 körül egy bizonyos Badema alapított itt egy kolostort vagy iskolát. Ez az időszak Konstantin és Julianus közé esik. Abban az időben a jelentős sah, II. Sapur uralma alatt, aki a tudományok nagy patrónusa volt, nem csupán a görög orvos, Theodorus jött Gondisapur térségébe, hanem egy híres indiai is. Lehetséges, hogy régi hagyományok áramlottak ide a perzsa mágus-papoktól is, különösen a gyakorlati mágia tudománya.

A perzsa, indiai, és ugyanúgy a hippokratészi görög orvosi bölcsesség egy ősrégi szellemi megismerésben gyökerezett. Így nem kétséges, hogy a 4. században bizonyos tanítók Gondisapurban rendelkeztek egy ezoterikus orvosi tudással – ez megfelelő alap volt annak a figyelemreméltó orvosi tudománynak a kifejlődéséhez, ami később innen indult ki.

A teológia tudománya is alapvető volt Gondisapurban, feltehetőleg ezoterikus tartalommal. Az itt tartott 484. évi zsinat óta[523] (az előzött nesztoriánusok érkezése előtt) Mopszvesztiai Theodorus és Efrém teológiája lett a követendő Perzsiában.

Ebbe a szellemi atmoszférába hozták át az edesszai tudósok a neoplatonikus gnózis szellemével átitatott görög filozófia alapvető elemeit. Egyáltalán nem csodálkozhatunk, ha a hallgatók számára a gondisapuri Akadémián előírt szabályokat tanulmányozva megtaláljuk az ezoterikus gyakorlatok világos nyomait, akkor is, ha ezek bizonyos mértékig hipotetikusak. Mert csupán az akadémia hanyatlásának idején történt (9. század), hogy a nesztoriánus pátriárka, Theodosius, aki az akadémiát érseki tekintélyével kormányozta, nyilvánosságra hozott bizonyos szabályokat, melyeket tananyagnak lehet tekinteni. Mivel ezek meglepő összhangban vannak a nisibisi perzsa iskola, az edesszai iskola utódjának bizonyos elveivel, feltehető, hogy a gondisapuri akadémia századokon át fenntartotta a régi edesszai hagyományokat (melyek eredetére teljes sötétség borul), azzal a konzervatív jelleggel, amely keleten mindig megmutatkozik a szellemi-vallási dolgokban.

Ha megkíséreljük kideríteni a perzsa akadémia keleti jellegű tanulmányi szabályait, a következőket vehetjük figyelembe. A hallgatóknak szigorú felügyelet alatt napkeltétől napnyugtáig szellemileg dolgozniuk kellett. Az alsó három évfolyamban az ún. „harmadévek" három részét nagy valószínűséggel liturgikusan, a Zsoltárokon és imákon elmélkedve, „írással" kellett tölteni. Azonban „írni" az ősi Keleten egy ünnepélyes, mélyen befelé forduló, valójában szakrális tevékenységet jelentett. Írni azt jelentette, hogy szimbolikus jelekbe foglalták a képeket és gondolatformákat, melyek a szellemben éltek. Valaki csak egy szellemi tréninget követően lehetett író, írástudó. Az írást tanulónak először meg kellett tanulnia „betűzni" és „olvasni" a harmadévek alatt. A tanítványnak hagynia kellett, hogy a különböző jelek, hangok és szavak a szellemi jelentéssel harmóniában hangozzanak fel, hagyni, hogy ez visszhangozzék a lelkében és az életén keresztül, épp úgy, ahogy egykor az ősi szertartásokon (mint a misén) énekelték a meditatív formulát. Az inspirációt gyakorló lelki tevékenységben lehetett egyedül

[523] Ld. *Synod of Beth Lapat*, Wikipedia, forrásmegjelölésekkel (Chabot 1902, Wigram 1910, Meyendorff 1989).

leírni a rituális-liturgikus szövegeket. És a tanítványt végig irányította az „írás” vagyis a meditáció mestere.

Az első évben a mélyen inspirált mózesi Pentateuch-ot és „Pál Könyvét” (egy bevezetést a szent iratokhoz) „írták”, a második évben Dávid király zsoltárait, a héber próféták könyveit és himnuszokat; a harmadik évben az Újszövetség Krisztus-kinyilatkoztatását és szellemi parancsolatokat, talán Szent Efrémtől. A teljes három éves képzésben a tanítványok így gyakorlatot szereztek a rituális-liturgikus és az inspirációs-prófétikus meditációs anyagban. Úgy tűnik ehhez járult egy magasabb képzés Gondisapurban, amelyen Efrém és Mopszvesztiai Theodorus kommentárjaival dolgoztak.

Noha Gondisapur szabályai bizonyos pontokon eltérők lehettek, mégis az ezoterikus jelleg, amellyel mindenütt találkozunk az akadémia szellemi és tudományos tevékenységében, elég világosan beszél a tényről, hogy itt volt talán az utolsó olyan iskola, amely a legmélyebben gyökerezett az ősi ezoterizmusban. Csupán ma ismerhetjük fel ismét, mit jelet egy ilyen tréning a Hét Szabad Művészetben. Az akadémia által a következő századokban gyakorolt legendás befolyás Keleten, egészen Indiáig, végső soron erre az ezoterizmusra vezethető vissza.

A 6. században egy kiváló filozófus és az akadémia nagy pártfogója került a trónra. Ő volt Khoszrau Anusirvan, perzsa sah (531-580), aki, mint Stephanos tanítványa, lelkes barátja volt minden tudománynak, különösen az orvoslásnak. Ezt a valóban nagyszerű uralkodót gyakran nevezik a Gondisapuri Akadémia alapítójának. Udvarába hívott nemcsak tanult indiaiakat, hanem segítséget és védelmet nyújtott azoknak a tudósoknak, akiket a római császárok űztek el a birodalmukból.

Szellemi ellentéte és ellenfele, Justinianus császár (527-565) másfelől mindent megtett, hogy a tudomány és bölcsesség utolsó képviselőit is Európából Ázsiába üldözze. Brutális rendeletei, melyek megfosztottak jogaiktól minden nem-keresztényt és eretneket (nesztoriánusokat, manicheusokat etc.), halálosan megfenyegetve és száműzve őket, most elüldözték a hellenisztikus templomi bölcsesség és filozófia utolsó hordozóit a tudomány királyi védelmezőjéhez, I. (Nagy) Khoszrauhoz. Nem sokkal uralkodásának kezdete után Justinianus a végére ért a szellem elleni megsemmisítő háborújának. Megvonta minden filozófus-tanár fizetését és bezáratta az athéni platonikus akadémiát. A neoplatonikus teozófia utolsó hordozói (az alexandriai misztérium-bölcsek, Ammonius Saccas és Iamblichos tanítványai), a filozófusok, mint Damaskios, Simplicios, Eulamios, Philoponos, Uranios, Diogenes, Hermias, Priskianos, Isodoros és mások, Khoszrau udvarába vándoroltak. A hellenizmus széles hulláma hömpölygött Gondisapurba. Amikor Justinianust később legyőzték egy perzsa hadjáratban, Stephanos meggyőzte Khoszrautot, hogy állítsa helyre Edesszát, kössön fegyverszünetet, békét, és biztosítsa, hogy az elűzött filozófusok visszamehetnek Görögországba. De Uranios és bizonyára számos tanítvány a perzsa udvarban maradtak.

Ílymódon a gondisapuri impulzusban Justinianus volt a mozgató tényező és Khoszrau a jótékony. Korábban a görög és indiai gnosztikus tudományt a szír nyelvi elembe hajtották, most pedig az arabba. Khoszraunak két fordító dolgozott, Burzweih, az indiai orvos, és a híres pap és orvos, Riszainai Sargis (Sergios, arabul Serdjis). Sargis görögből és szírből perzsára és arabra fordította az ókori műveket a természettudományról és alkímiáról; közöttük voltak Platón és Arisztotelész, görög orvosok, Dionysios Areopagites és mások művei. A szellemi és elméleti tudományoknak ez az áramlata megjelent a Kelet szellemi központjában, Gondisapur ezoterikus egyetemén. Minden ősi tudás, amit a nyugat elüldözött, itt koncentrálódott, s így a 6. század vége felé az akadémia minden, még létező hagyományos gnózis gyűjtőhelye lett. A kialakuló impulzus jelentőségre emelkedett.

A szemlélőt mélyen megérinti a jelentőségteljes tény, hogy épp akkor, amikor egész Európa retteg a pestistől, éhezéstől és haláltól, a föld, a tűz, a víz, a viharok elemeinek tombolásától, az Antikrisztustól és a világvégétől, ebben az időben, amikor a Sátán és a halál minden elemet Európára szabadít, odaát virágzik a Gondisapuri Akadémia, egy végzetes benső egységben

Európa későbbi fejlődésével! Ami fényként, életként, virágzásként ragyog Gondisapurban, az sötétségként és halálként nyilatkozik meg Európában. Valóban az igazság hangját hallani ebben. Mert az a fény, ami Gondisapurban fellobbant, mágikus, a varázslat megtévesztő fénye, olyan világosság, melyet a Kísértő gyújtott, hogy elkápráztassa az emberi én-t egy illuzórikus megvilágosodással, elhomályosítva a még halványan csillogó Krisztus-fényt a lélekben.

De a legkedvezőbb idő még nem érkezett el, még minden kialakulófélben volt a végkifejlet felé. A Sötétség Hatalmai még egy teljes évszázadig titokban dolgoztak az impulzusaikon, hogy teljes erővel törjenek föl a katasztrófa évében.

Gondisapur működésének döntő fordulópontja, az antikrisztusi mozgatóerők beavatkozása teljes homályban zajlott. Valamennyi nagy, ezoterikus áramlat tetőpontja teljes titokban érkezik el.

I. Khoszrau idejétől kezdve az akadémia története teljes sötétségbe és bizonytalanságba burkolózik. A nehezen elérhető, rejtett keleti források talán információt adhatnak, de ezekből csupán a lényegi események bizonytalan körvonalaira lehet következtetni. A történelem ezoterikus áramlatairól egyedül a szellemtudomány képes „olvasni" a kozmikus létezés élő emlékezetében, akár eónok múlva, az emberek íratlan gondolataiban és szavaiban. A jelen tanulmány mindazonáltal megelégszik azzal, hogy rámutasson a Kr. u. 666. év okkult impulzusának történetileg kitapintható előkészületeire és következményeire.

Csupán egy futó pillantást vethetünk itt a hatalmas impulzus lényegére. Gondisapur püspökei, akik nagy mértékben az akadémia kreatúrái voltak, irányították az állami iskolákat. Egy bizonyos Sergius és egy bizonyos „Martha fia János" voltak azok a metropoliták, akik szemei előtt lezajlottak a döntő események Kr. u. 666. körül. Az ő védnökségük alatt minden előkészületet titokban tartottak, ami a Gondisapuri Akadémiában folyt, az alkalmazott tudományos és világszemléleti impulzusokat, melyek a legjobban igazodtak a Sötét Hatalmak terveihez. Ez a terv az volt, hogy az emberi lélek fejlődését egy zsákutcába hajtsák, amely megakadályozza a tudati lélek és a szellem-én kialakulását.

Ezeknek az impulzusoknak a természetére – a szellemi kutatástól távol – csupán a meggyengült és módosult hatásaikból lehet következtetni, melyek a későbbi századokban mutatkoztak meg, mint a Gondisapuri Akadémia gyümölcsei. A kutatásnak még részletesen foglalkoznia kell azzal, amit okkult módon inspiráltak, és ami számos formában nyilatkozott meg a következő hat-hétszáz év folyamán.

Az utolsó órában, de még kellő időben, a jótékony mennyei hatalmak működésbe léptek a Pokol Hatalmainak fenyegető megjelenése ellen. A megváltó Golgotai Misztérium maga ellensúlyozta ki a gonosz impulzust.

A 4. század első harmada jelzi az emberi fejlődés középpontját, amikor a szellemi kinyilatkoztatás ősi korszaka lefutotta pályáját, és az önálló megismerés új korszaka kezdett hajnalodni. A Kr. u. 666. év épp annyi idővel e középpont után köszöntött be, mint amennyi eltelt a Golgotai Misztérium és a 4. század között – így ellensúlyozódott ki a Sötétség fenyegető misztériuma (0 – 333 – 666).[524]

A 7. század elején a Megváltó Keresztje Gondisapur uralkodóinak kezébe került. A század első harmadának végén mégis elszakítja tőlük a szellemi világ. A század közepén a Mohamed által feltüzelt arabok vad vihara végigsöpör egész Perzsián. Ez letöri a gondisapuri impulzus éles tüskéit.

[524] Nem érdektelen egy „666-os" ritmussal is számolni (noha ez a dátum a muzulmán időszámítás szerint a Hidzsra 44. éve): 2 x 666 = 1332, ennek küszöbén zajlott a templomos lovagrend kiirtása IV. Fülöp francia király utasítására 1307-14, s közben megjelent az 1311-12-es vienne-i zsinat 1. dekrétuma is a 869-es „egy-lélek" dogma megerősítésével, valamint 3 x 666 = 1998, ami valószínűleg összefügg „Ahrimán" emberi megtestesülésével nyugaton, talán az USÁ-ban (vö. GA 193, 1919. okt. 27, és az amerikanizmusról, mint „radikális gonoszról", mely a jezsuitizmussal áll belső rokonságban az érzékfeletti szellemiség megismerésétől való félelem tekintetében, GA 181, 1918. júl. 30, magyarul *Szabad Gondolat*, 2002. Június, p. 30, vö. GA 184/4.,6. előa.)

Mindkét ellenakció egyidejűleg a szellemi világ által lépett működésbe. Mohamed 622-ben kénytelen Mekkából Medinába menekülni, és a félhold vallása megjelent a világtörténelemben. Heraklius császár 622-ben az álma nyomán fellelkesülve háborút indít II. Khoszrau ellen, amely a Kereszt visszatérésével végződik. A 7. századnak épp ezek a középső évtizedei sötét szakadékként ásítanak Perzsia történetében. A hanyatló szászánida királyság története gyorsan végetért, az araboké épphogy elkezdődött, a nesztoriánusok körül csönd volt. Az arab törzsek keltette hatalmas porfelhő végigviharzott a keleti sivatagokon, magába rejtve a történelem legtitkosabb, de legjelentősebb epizódjainak egyikét.

Nehéz jellemezni azt a világtörténést, amit az arab látnok, Mohamed (571-632) szabadjára engedett. A hatások és különféle formák, melyeket ez a kibontakozó szellemi struktúra eredményezett, túlságosan sokfélék ahhoz, hogy pusztán néhány meghatározással megragadjuk őket. Számításba kell venni a következőket. – A keresztény impulzusokkal ellentétben Mohamed impulzusai ahriméniak voltak. Ezekben folytatódtak a fejlődés héber tendenciái egy eltérő korban, és így zsákutcába vezették őket. Másrészt ezek kapcsolódtak e jellegzetességükben a kereszténységet előkészítő áramlatokhoz. A mohamedanizmus élesen elutasította a pogány vallást és tudományokat, ami egy ideig kedvezett a júdaizmusnak és a kereszténységnek.

Összehasonlítva a 7. század nyilvánvalóan törékeny kereszténységét a vele szembenálló, közelgő 666 erőteljes impulzusával, a szellemi világ egy rendkívül erős mozgalmat indított el, melyet a látnoki Mohamed képviselt. A vallási fanatizmus által hajtott mozgalom első, fiatalos lendülete erőteljesen befolyásolta a gondisapuri keresztényellenes, gnosztikus erőket.

Az iszlám mozgalom ellenállhatatlan erővel tört ki. Heves rohamaival végigsöpört Arábiától kezdve Szírián, Palesztinán, Kisázsián, Egyiptomon, Észak-Afrikán. Az iszlám úgy vette körül Európát, mint egy hatalmas holdkaréj, melynek csúcsai keleten Konstantinápolyt, nyugaton Franciaországot érintették. Ez egy szakrális szimbólum, és megjeleníti az óhéber Jahve-vallás maradványait, melyek a Hold szellemi birodalmában nyilatkoznak meg.

Az erők egy kivételes kettősséggel nyilatkoztak meg Mohamed látomásaiban és a szemita arab törzsek forró vérében. A próféta kinyilatkoztatásait összegyűjtötték a Korán vallási törvényeiben, és kifejezetten alkalmasak voltak arra, hogy a legkomolyabb kárt okozzák Gondisapur gnosztikus-tudományos tevékenységének. Ez a törvény a poláris ellentéte volt a hellenisztikus bölcsességnek. Mivel azonban a Korán-kinyilatkoztatás megragadta a szemita törzseket, és minden irányban szétszórta őket világszerte, ezek most számos fontos ponton egybeáradtak a pogány gnoszticizmussal és a szemita intellektualitással, és ez elősegítette a gondisapuri impulzust.

Szíria lett ismét a színtere és kezdőpontja a legnagyobb szellemtörténeti eseménynek, ahol az arabizmus és a hellenizmus elsőként összecsaptak. Amikor Mezopotámiában a történelem elsötétült, megjelentek Szíriában az impulzus első szimptómái. Az iszlámon belül először a Korán törvényén gázolt keresztül – ez a bitorló Omajjád kalifa, Muavija nevéhez fűződik Damaszkuszban (656-680). Az ily módon létrejött „hézagba" szükségképpen azonnal beáramlott Gondisapur impulzusa; a vallásilag laza Omajjádok minden ajtót kinyitottak a hellenisztikus tudomány előtt.

És Muavija unokájában egy olyan embert találunk, aki a gondisapuri impulzuson belül áll, egész tevékenységével segítve azt. Ő volt Khalid ben Jezid ben Muavija (nem keverendő össze Khalid hadvezérrel, „Allah Kardjával"). Olyan személyiség volt, akiről szinte megfeledkezett a szellemtörténet, de rendkívüli befolyást gyakorolt számos irányban. Születési évét csak hozzávetőlegesen lehet megállapítani. Amikor 683-ban I. Mervan lett a kalifa helyette, Khalid 16 éves lehetett, és így 666-ban vagy ekkortájt születhetett. Kétségtelenül érdekes személyisége sötétbe burkolózik a külső történelem számára. Feltehetőleg egy szír szerzetes, Marianos avatta be a Hármasegy Tudomány: az alkímia, asztrológia és orvoslás ősrégi titkaiba. A szír egyházfi, Stephanos révén Khalid volt az első muszlim, aki már rendelkezett a régebbi hellenisztikus-

gnosztikus tudomány görög, kopt, szír és perzsa nyelvű műveinek arab fordításaival. A görög bölcsességkincset egy csapásra átültette az arab világba, amit később Gondisapur fejezett be egy világtörténelmileg hatékony módon. Nem kétséges, hogy Khalid szellemileg kapcsolódott a gondisapuri impulzushoz, akár volt külső kapcsolata ezzel, akár nem. Aligha hihető, hogy egy Khalid jellegű arab uralkodó herceg ne tudott volna az akadémiáról és világjelentőségéről Khoszrau óta, és különösen azért, mivel már ismerte Mohamed és Abu Bakr, egy arab orvos.

Az arab történészek egybehangzóan hivatkoznak két, másik, híres okkult tudósra, akik kapcsolatban álltak Khaliddal az oktatásügy előmozdításában. Ők voltak Al-Dzsafar (700-765 k.), aki Damaszkuszban és Kufában élt, és az arabok klasszikus okkult tudósa, Al-Dzsabir, aki a 9. században élt, s aki később, a latin Geber néven az egész középkoron át a 18. századig óriási hatást gyakorolt a nyugat szellemi fejlődésére, mint az alkímia egyik első tekintélye. Khalidhoz hasonlóan mindkét figura a történelem ködébe vész, és gyakran felcserélik őket. Geber kétségtelenül a Kelet egyik legnagyobb tudósa, azok egyike, akik a keleti okkult tudományt áthozták a modern emberiséghez.

E három bölcs alkímiája és asztrológiája egyszeriben a gyógyítás mélységes művészetének ágai lettek. Lényegi alkotórészeivé váltak az arabok közös, nagy tudományos áramlatának, amely közvetlenül Gondisapurból eredt.

Khalid idejétől kezdve az arab tudósok fordítóként jelennek meg. Maszardzsavaj lefordította a szír orvos és pap, Ahrun orvosi műveit; a kalifa egyik saját orvosa lefordította Hippokratész compendiumát; egy harmadik, a mágus Al-Mukaffa pedig Arisztotelészt és Porphüroszt.

A 8. században a kultúra székhelye ismét áttevődött Mezopotámiába. Az Omajjádok uralma Szíriában hanyatlani kezdett. Az Abbaszidák törzse megnyitotta az arab történelem új korszakát a század közepén.

Ami titokban készült elő számos szellemi áramlat révén és szellemileg erőteljessé növekedett, a 8. század közepétől átszivárgott a mohamedán arabizmusba, és itt a történelem egyik legerőteljesebb kulturális tényezőjévé fejlődött.

Amikor az Abbasz törzs második kalifája, Al Manszur (754-775), Bagdad alapítója, komolyan megbetegedett 765-ben, és az orvosai nem tehettek többet, hívatták a gondisapuri orvosi akadémia és kórház igazgatóját. Ő egy szír nesztoriánus orvos volt, Dzsurdzsisz ben Dzsabril Boht-Jesu (szírül Gurgisz), Gabriel Boht-Jesu fia, Boht-Jesu unokája. A bagdadi udvarba jött, és Al Manszur hamarosan meggyógyult.

Világtörténelmi jelentőségű kezelés volt! Arra a pillanatra mutat, amikor Gondisapur érett impulzusa közvetlenül behatol az arab kulturális világ szívébe, amely néhány évtizeden belül gyökeresen átalakult és szellemi világhatalom lett.

Ennek az egyedülálló eseménynek a hajtóereje attól a gondisapuri Boht-Jesutól eredt, akinek unokája, Gurgisz elment Manszurhoz. Ennek a Boht-Jesunak a születési évét az átlagos nemzedéki távolságok figyelembevételével a 666 körüli évekre helyezhetjük (feltéve, hogy Gurgisz kb. 35 éves volt a kezelés idején, ő 730 körül születhetett, apja, Gabriel 700-ban, ennek apja, Boht-Jesu pedig 670 körül). És mivel minden jel szerint a Boht-Jesu család eleve (azaz Gurgisz előtt) Gondisapurban telepedett le, s mivel valamennyi családfő a szigorú hagyomány szerint vezette az akadémiát, így történetileg a bizonyosság szintjére emelkedhet, hogy Boht-Jesu, akinek fia, unokája meghatározott kulturális befolyást gyakorolt, mint a kalifák orvosa, az akadémián 666 óta létezett valamennyi ezoterikus tan és impulzus árnyékában nevelkedett fel. Ez a család kétségtelenül az első közvetlen hordozója az impulzusnak. A történelem tíz nemzedékükről tud. Az utolsó ismert képviselőjük 1058-ban hunyt el. A család első két tagjának csak a neve ismert.

A Gondisapurból kiáradó szellemi élet minden későbbi fejleményét csupán akkor látjuk helyesen, ha emlékezünk, hogy milyen hagyományok kerültek a Boht-Jesu családhoz. Ez a család az örököse és hordozója minden keresztény, neoplatonikus és szír, keleti ezoterizmus

klasszikus, tudományos képzésének, amit az 5. század óta a szír nesztoriánus bölcsek összegyűjtöttek Nisibisben, Edesszában és Gondisapurban. Ez a család az örököse és hordozója különösképpen az okkult orvosi bölcsességnek, amely túláradó gazdagsággal egybeáramlott a régi görög, szír, egyiptomi, perzsa és indiai gyógyítók révén a hippokratészi akadémián. Végül, ez a család az örököse és hordozója a titkos impulzusoknak, melyek a katasztrofális 666. évtől kezdve a gondisapuri okkultizmusból erednek, kifejezetten keresztényellenes céllal. És a család tagjai mégis nesztoriánus keresztények voltak, és az ősük a 7. század közepén a Boht-Jesu nevet viselte, ami „Jézus Szolgáját" jelenti, a gyógyító Világmegváltó szolgáját! Ahrimán és Lucifer valóban a megtévesztés és hazugság démonai!

Bagdad alapítása egy új fázist jelent az arabizmusban. A vallási fanatizmus által hajtott félhold világrohama megtört Bizánc falainál és a frank hős, Martell Károly kardja előtt. Nem sikerült elérniük Közép- és Észak-Európát vagy Bizáncot a kard erejével, mindazonáltal utat találtak a szellemi kultúra révén. Titokban hatoltak be Bizáncba: Izauri Leó révén, aki egy lázadó sereg vezére és bizánci trónkövetelő volt (III. Leó, uralk. 717-741). Ez a bizánci bitorló a szaracénok segítségével szerezte meg a trónt, és azonnal rendeleteket bocsátott ki, melyek, a Tóra és a Korán szellemében, tiltották a szent dolgok ábrázolását. A „képrombolás" azután több mint 100 éven át tartott szerte a birodalomban, és, mint már jeleztük, a tudomány és a szellem általános kiirtásához vezetett a 869. évi 8. ökumenikus zsinaton, amely tagadta az ember szellemi részét.

Ezt követően azonban az arab-iszlám áramlat ereje megtört, egyre inkább lehanyatlott politikailag és befelé fordult. Szellemi mozgalmak és konfliktusok kerültek előtérbe, és két fő áramlat küzdött egymással. Egyfelől kialakult egy beszűkült ortodoxia, melyet egy viszálykodó szektásság jellemzett, és a Koránra, a Mohamed által kinyilatkoztatott vallási törvényre hivatkoztak. A másik szellemi mozgalom a külsőleg meghódított párszizmusból és hellenizmusból eredt. Ez volt Gondisapur gnosztikus tudomány-kinyilatkoztatása. Ez elsősorban az ún. mutaziliták (igazhívők) mozgalmában jelentkezett, akik az észt, a filozófiát és tudományt helyezték a Korán elé, és hamarosan fölé. A halálos küzdelemben, melyet ez a két szellemi mozgalom vívott századokon át, a szellemi világ által felszított mohamedanizmus harcolt a gondisapuri impulzus ellen, és egy luciferi fanatizmussal kihúzta Ahrimán méregfogát.

Al Manszur kalifa egy mutazilita volt, és ez egy példátlan változást jelentett az arabizmusban. A hívő muszlimok megvetették a pogány tudományok tanulmányozását, mint a Korán elleni bűnt, ami rászolgál a halálra. A kalifa, mint a mutaziliták szellemi vezetője, „Allah Hírnökének Képviselője", kedvelte és támogatta az ókor valamennyi népének szellemi kultúráját, különösen az asztrológiát és orvoslást. Mióta Bagdadot megalapították és Gurgisz Boht-Jesu a kalifa háziorvosa lett, a keleti-görög szellemi élet egyszeriben fényt gyújtott az arabizmusban. Bagdad évtizedeken belül a világ szellemi központja lett, minden irányba kibocsátva a kultúra fénysugarait, hatalmas világosságot vetve egészen Indiáig és Franciaországig. Mindenütt, ahol arabul beszéltek, számtalan tudományos képzési központ keletkezett. Az alsóbb képzésen kívül, ami a Korán-tudományokat jelentette, tanították a Hét Szabad Művészetet és a keleti okkult tudományt is. Minden akadémia közül a legnagyobb és legjelentősebb volt az Al Manszur alapította bagdadi Bölcsesség Iskolája (Beit al Hikmah, Bölcsesség Háza), amely mintegy 6000 főnyi tanárt és hallgatót számlált, és méltán lehet a legnagyobb modern egyetemekhez hasonlítani.

Az arabok kulturális fejlődése Harun al Rasid (786-809) és Al Mamun (813-830) kalifák alatt példátlan csúcsot ért el a világtörténelemben. A történelem aligha látott olyan uralkodókat, akik többet tettek a tudományokért és a művészetért, a civilizációért és a jólétért. A Mámun által 827-ben kibocsátott rendelet, amely rögzíti, hogy a Korán tisztán emberi alkotás, a legnagyobb szabadságot adta a mutazilita irányzatnak. Az iszlám ortodoxia évtizedeken át szinte semmi befolyást nem gyakorolt.

Ez az időszak bőséges teret adott Gondisapur bölcseinek a kalifák révén, akikkel, mint orvosaik, szoros kapcsolatban voltak, hogy átadják impulzusaikat. A kor három legnagyobb kalifája, Manszur, Harun és Mamun maguk is intenzíven érdeklődtek a tudományok, különösen az orvoslás iránt. Gurgisz, az első Boht-Jesu unokája, Manszur háziorvosa volt; fia, a második Boht-Jesu, és unokája, Gabril (Gabriel, Dzsabril) Harun orvosa; ez a Gabril és testvére, Gurgisz Mutawakkilnak (843-861), valamint a negyedik Boht-Jesu és testvére, Obeidallah Muktadir és Muktafi kalifáknak (a 10. században).[525]

Ezek az uralkodók iskolákat, egyetemeket, könyvtárakat, kórházakat, laboratóriumokat, csillagászati obszervatóriumokat alapítottak. Tudósok seregeit küldték állami pénzen távoli országokba, egészen Kínáig és Schleswig-Holsteinig, hogy tanulmányozzák a geográfiát, asztronómiát, botanikát és természettudományt. Mindenekelőtt azonban nagy ráfordításokkal felvásároltak minden görög, perzsa, indiai és egyiptomi tudományos munkát, vagy időről-időre a bizánciak adták nekik, a béke fejében.

A hellenisztikus görögök legfilozofikusabb és legtudományosabb munkáit ekkor arabra fordították és különösen az orvostudományt értékelték nagyra, amely kapcsolatban volt az asztrológiával és alkímiával. A szerzők olyan tudósok és filozófusok műveit fordították, mint Hermész Triszmegisztosz, Thalész, Püthagorasz, Empedoklész, Demokritosz, Platón, Arisztotelész, neoplatonikus teozófusokat, mint Ammonius Saccas, Plotinus, Porphyrius, Libanus, Iamblichus, Proclus, Simplicius, valamint matematikusokat és asztronómusokat, mint Euklidész, Archimédész, Arisztarkhosz, Ptolemaiosz, és orvosokat, mint Hippokratész, Dioszkoridész, Galénosz, Trallészi Alexandrosz, Szergiosz, továbbá egy sor indiai tudós műveit.[526] A fordítók között az első volt az abbaszida kalifák idején ismét Gurgisz Boht-Jesu. Részben a régi szír fordításokat tették át arabra, részben pedig az eredeti nyelvről fordítottak. A következő évtizedek nagy fordítóit és tanítványaikat áthatotta a Gondisapuri Akadémia szelleme. A legfontosabb fordítók a Buht-Jesuk nesztoriánus orvos-családjából jöttek, Maszaveih és Hunain. Jahja ben Maszaveih (†837) volt talán korának egyik legnagyobb tudósa, aki Gondisapurból jött, a nagy Gabril ben Boht-Jesu tanítványa volt, és öt kalifa orvosa lett. Mindenekfelett azonban tanítványát, Hunain ben Izsákot csodálták (809-873), aki Mutawakkil kalifa orvosa lett, és aki tanítója, a harmadik Boht-Jesu számára görögből, szírből és perzsából fordított.

A Mámun alatt elindult hatalmas fordítási munkát egy legendára vezeti vissza számos arab író. „Egyszer egy nagyon szép férfialak jelent meg Mamun kalifának álmában. Ő megkérdezte tőle: 'Ki vagy te?' – 'Én vagyok Arisztotelész'. A kalifa megkérdezte, honnan ered a szépsége. A férfi azt válaszolta: – 'Ennek oka az Ész Törvényében rejlik.' Mi ennek az álomnak köszönhetjük a görög írók arabra fordítását."[527] Vajon valóban a nagy Arisztotelész szelleme jelent meg a kalifa álmában?

---

[525] „A jundisapuri orvosi központ Bagdadtól nem messze keletre a legérdekesebb volt. A bizánci üldözés elől a 6. században elmenekülő nesztoriánusok alapította iskola és kórház a szászánida uralom védelmében az iszlám *bimaristan* (kórház) alapja lett. A görög orvoslás kapcsolata Aszklépiosz kultuszával rég el lett vágva, és az orvosok egy kozmopolita hagyományt követtek, görög, szír, perzsa, hindu és zsidó tanítók egyesültek egy közös vállakozásban. (...) AD 765-ben al-Mansur kalifa udvarába hívta a jundisapuri komplexum igazgatóját, Jurjis ben Jibril ben Bakhtishu-t († 771), hogy kezelje gyomorbántalmait. A gyógymód sikeres volt, és az orvost az udvarnál tartották több éven át, mialatt a kórházat fia vezette († 801). Utóbbi pedig al-Hadinak szolgált, Harun al-Rashid testvérének és elődjének. Még az elbocsátását okozó intrikák sem akadályozták meg, hogy egy sürgős esetben visszahívják az udvarba 787-ben, s végül udvari főorvossá választották. Fia, Jibril († 828) és unokája folytatták a kalifák szolgálatát (Harun, Amin, Mamun, Mutasim, Wathiq, Mutawakkil). Egy leszármazott († 1006) szolgált a Buwayhidák és Marwanidák alatt, majd a Fatimidák idején lett kegyvesztett." (L. E. Goodman, Univ. of Hawaii, Translation of Greek materials into Arabic, in *Religion, Learning and Science in the Abbasid Period*, Cambridge Univ. Press, 1990)

[526] Ld. pl. Varahamihira, perzsa származású indiai csillagász a 6. században.

[527] Heinz Herbert SCHÖFFLER: *Die Akademie von Gondisapur – Aristoteles auf dem Weg in den Orient*, Stuttgart, 1979.

Így a görög szellemi áramlat, melyet Gondisapur bölcsei közvetítettek, teljesen átáramlott az arabizmusba. A gnosztikus bölcsességet megragadta a szemita arabok gondolkodásmódja, mely az intellektuális absztrakciókra hajlott. Ez belepréselődött az arab nyelv szellemébe, amely a legidegenebb a görög filozófiától, és átalakult határozottabb gondolatformákká. A tiszta hellenisztikus és régi, keleti imaginációs bölcsesség a legtermészetellenesebb módon keveredett a szemiták hidegen számító, törvényadó intellektusával, a sivatag arab fiainak pengeéles, szinte mikroszkópikusan-teleszkópikusan élesített érzékleti észlelésével, valamint a vérük izzóan extatikus fantáziaerőivel, melyben szenvedélyes prófétájuk káprázatos látomásai buzogtak.

Ez az a szellemi, mentális atmoszféra, melyben a gondisapuri mag túláradóan kifejlett. Itt alakulhatott ki és juthatott tökéletességre az a csodálatosan gnosztikus, mégis érzékekhez kötött, természettudományos bölcsességkincs, amely túl korán ragyogta be kívülről az ember értelmi-kedélylelkét sok évszázadon keresztül. Célja ezzel az volt, hogy szellemileg elkápráztassa a még ébredező én-tudatot, és az emberi fejlődést a kísértetszerű „szellemi" kinyilatkoztatás zsákutcájába hajtsa.

III. Az impulzus megnyilvánulásai

A 7. századot követően a Gondisapuri Akadémia által elterjesztett impulzusok számos formában megjelennek az arab tudományosság és szellemi kultúra egész birodalmán belül. Ennek a tendenciának néhány lényegi megjelenését fogjuk szemügyre venni az alábbiakban.

A perzsa-arab tudományosság okkult-gnosztikus karaktere kétségtelenül jellemző, azonban csupán egy érzékfeletti nézőpontból érthetjük meg helyesen. Ezzel párhuzamosan jelentkezik egy második, ellentétes elem, az éles tudományos megfigyelés és kísérletezés módszere, amelyet az emberiség csupán hét évszázaddal később fog kialakítani.

Azok a tanítók képviselik ezeket az elemeket, akik a görög tudományt arabra fordították, valamint a 9. század jelentős szír orvosai, mint a gondisapuri Jahja ben Maszaveih és Hunein ben Izsák. Hunein, és tanítványa, a szintén orvos Ali ben Isza, olyan orvosi munkákat írtak a szemről, melyekről egy mai szakértő mondotta, hogy senki nem írt ezeknél jobbat e területen egészen a 18. század elejéig. Jahja, aki a kalifa orvosa volt, gyakorolta a viviszekciót, az élveboncolást. Másrészről, ugyanaz a Hunein teozófusként és okkultistaként is írt. „Filozófusok mondásai" című gyűjteményében, amely nagy számban tartalmaz pogány filozófusoktól származó mélyértelmű gondolatokat, és alkalmas a meditációra, azt mondja, hogy azért írta ezt a művet, hogy „igaz vezetője legyen a filozófia és a szellemtudományok későbbi tanítványai számára, hogy nagyra értékeljék a filozófiát, és törekedjenek arra, hogy a szellemi világban éljenek, *az angyalok szférájában,* és egyesüljenek ezzel, mert ez az egyesülés az *igaz élet.*"

Amennyiben e nagy bölcs műveit komolyan vesszük, úgy ezek éles fényt vethetnek az arab tudomány egész irányultságára. Azokban az időkben, amikor a geocentrikus szellemi világkép létezett, az „angyalok szférája" alatt a Hold-szférát értették, az éteri világot, amely közvetlenül körülveszi a földet.[528] És ezzel megérthetjük, hogy a félhold követői hogyan értették ezt a kifejezést. A vizionárius Mohamed számára Gábrielnek ez a mennyei szférája kétségtelenül ismerős volt; az arabizmus szellemi értelemben itt van otthon. Ezt a szférát többé-kevésbé tudatosan elérték mindazok a felvilágosodott géniuszok, akik nagyszerű kinyilatkoztatásaikat a középkor naív lelkeibe árasztották. Közöttük volt Al Dzsabir (Geber) és Al Farabi (†950), a

[528] Az „éter" egy konkrét, spirituális tapasztalásból eredő fogalom, nem azonos a fizikusok éterével, hanem a szellemi világ legalsó, éltető-formáló erőszövedékét jelenti, mely áthatja az egész földet, ld. R. Steiner: *A szellemi megismerés alapelemei* (Teozófia). Vö. *Corpus Hermeticum*, ford. Hamvas E. Ádám, 2008, XI. 19, 285. lábj., és általában, mint életerő, ill. az *egyszerre* geocentrikus és heliocentrikus szemléletről, XI. 7, XVI. 7., ld. még néhány példa az éter ókori említésére: *Empedoklész, Parmenidész töredékek*, 1985, ford. Steiger Kornél, és Plutarkhosz: *Ízisz és Ozirisz*, 1986, p. 9, 43-44, 81.

spirituális kémia beavatott bölcsei, Al Razi (Razes † 912), a brilliáns orvos, aki Hunein nyomdokain járt, Al Kindi (800-870 k.), az egyetemes képességű gnosztikus-neoplatonikus orvos, Al Ghazali (sz. 1058), a bölcs, látnok, és az okkultizmus tanítója, és Ibn Sziná (Avicenna, 980-1037), az arabok klasszikus bölcse.

Századokkal később, az extatikus neoplatonizmus, amely egykor a maga teljességében Gondisapurba áramlott, meghozta gyümölcseit. Az arab bölcsek egészen át voltak itatva ezzel. Képzésük eredménye az volt, hogy gondolkodásuk nem maradt olyan halvány és súlytalan, mint a mi jelenkori gondolkodásunk. Gondolati organizációjuk oldott volt. Extázisukban valamiképpen eloldódtak a testüktől, és a gondolati képeket, melyek felfénylettek lelkükben, egy élő, éterikus világból beáramlónak, lényeginek érezték. Ez a szellemi-képi erő, egyesülve a vérükben élő művészi imaginációkkal, időnként oda vezetett, hogy az „álom-szféra" képi világát, ahol mesebeli képek mutatnak a valóságra, viziós látásban észlelték. Ez a tündérmese-világ természetszerűleg tartozott az arab kultúrához. Az álomszerű képek kinyilatkoztatásait nem csupán jövendőmondók hozták létre, hanem épp olyan komolysággal és megalapozottsággal a nagy filozófusok, a tudomány emberei, mint például Avicenna.

Az éteri vagy élettest elszabadult a fizikai testtől, és környezetében, a Hold éterikus, álomszerű-látnoki szférájában élték át önmagukat ezek a bölcsek. És amikor ez a világ megnyilatkozott nekik, érezhették a test-független életet a magasabb, éteri szférákban, szemben a testhez kötött lelki élettel, úgyhogy megerősíthették, amit Hunein mondott, hogy „az igazi élet az ezzel a szférával való egyesülés". Érezték, hogy az igazság a magasabb szférában él, amelyet a testen kívül lehet észlelni; ez áramlik, noha csak egy keskeny csatornán keresztül, a mi érzékleti-fizikai létezésünkbe, mint a gondolkodás eleme. Az átlagos gondolkodás csupán egy árnyékszerű hasonmása az igazi lelki életnek.

Az ember éterikus lényének titkával összefüggésben a szellemi kutatás felfed egy másodikat, amely a bölcsesség középponti titka volt, mely Gondisapurból az arab tudományba áramlott. Az ember éterteste egy ténylegesen tartós forma, melyen keresztül a fogantatástól a halálig áramlanak a fizikai világ szubsztanciái és erői. Átáramlanak a táplálkozáson, az anyagcserén és a kiválasztáson, egy állandó cserélődési folyamatban, és mintegy kitöltik anyaggal az érzékfeletti formát; a fizikai test egy puszta hasonmása ennek az éteri formának. Az emberi lény effajta megértése messzeható lehetőségeket nyit egy igazi gyógyításművészet számára. Az éterikus élettestet lényegében egészségesnek lehet tekinteni; ami beteggé teheti, az az anyagi szubsztanciával való kitöltődése az anyagcsere folyamán. Szabályozni és ellenőrizni a megújítás és kiválasztás – vagyis a táplálkozás és az anyagcsere – áramlatát, és ily módon megőrizni és elősegíteni az egészséges állapotokat, ez kell legyen a gyógyításművészet célja. Gondisapur és az arabok legkimagaslóbb tudománya az orvoslás volt.

Az emberi testet akkor még nem ismerték a külső, anatómiai felosztás szerint – ezt tiltotta a Korán –, hanem csak ennek a szervező, éteri princípiumnak a belső látása révén. És minden jel arra mutat, hogy Mezopotámia orvosai a fent említett cél felé törekedtek. Az orvoslás fő ágai abban az időben a farmakológia, a diabetika és az uroszkópia voltak. Az arab orvosok, amennyire csak lehetett, mindenekelőtt az uroszkópiát tanulmányozták, amely bepillantást nyújt a táplálkozás és anyagcsere folyamataiba. E tudás mesterévé válni: ez volt az orvoslás csúcsa. A kalifák diétáját háziorvosaik felügyelték.

Ahhoz, hogy valaki bármennyire is megértse az anyagcsere-folyamatokat, meg kell ismernie az emberi test kémiáját. Ez különbözik a nem-emberi világétól, mivel az ember egy mikrokozmikus szellemi lény. Tisztán fizikai kémiája átalakul egy éterikus kémia révén, amelyet, csakúgy, mint egész szervezetét, a kozmikus, planetáris erők befolyásolják. Az ősi, misztériumi szellemtudomány ismerte a konkrét kapcsolatokat, melyek révén az emberi test szervei és működései, ugyanúgy, mint a külső szubsztanciák és növények, összefüggésben állnak a planéták éterikus-formáló erőivel, és ismerték az emberi test magasabb kémiáját is. Ezeken az alapokon a gyógyítás harmóniát teremtett egyfelől a kozmikus ritmusokkal, másfelől

az emberi test ritmikus folyamataival. Az ősi bölcsesség hagyományai, Egyiptom, Perzsia, és India bölcsessége áramlott együvé Gondisapurban. A nagy Khalid és Geber bevezették az arab kultúrába az ősi, hármas gyógyítástudományt: az alkímiát, az asztrológiát, és az orvostudományt. Ezeket együtt „iatromathematikának", kozmikus gyógymatematikának nevezték.

Egyértelmű hagyománya van annak, hogy a Boht-Jesu, vagy Buhtisu család egy ilyen gyógyászatot művelt. Gabriel/Jurjis, a második Boht-Jesu fia, egyebek között használta a iatromatematikus Juszuf ben Ibrahim munkáját, és Isza ben Musza munkáját, amely a táplálékok erőiről és az álomjelekről értekezett.

Abban az időben a generációról-generációra átszármazó végső titkokat csupán személyesen közölték. De az itt elmondottak arra a tényre mutatnak, hogy Gondisapur bölcsei sokat tudtak az ember és a kozmosz éteri természetéről – arról, ami csupán ma, az emberi fejlődés ezer esztendejét követően jelent meg újra, egy új formában, Rudolf Steiner antropozófiai szellemtudománya révén.

Mint említettük, jelentkezett egy másik, jellegzetes elem is az arab tudományban – a megfigyelés és a szigorú kísérletezés módszere. Ez nem csupán meglepő antropológiai felismerésekhez vezetett, hanem mindenekelőtt figyelemreméltó optikai, fizikai és technikai felfedezésekhez és találmányokhoz. Így Gondisapur gnosztikus kinyilatkoztatásai révén számos tény és módszer adódott, melyek az európai kultúrában csupán egy következő korszakban, teljes 1000 év múlva, és más módon kerültek napvilágra. És még valóban sok minden jön, amit saját tapasztalatból fogunk megtanulni, amikor képesek leszünk felfogni az éterikus szellemi világot – nem álmodóan, mint a régi arabok, hanem a tudati lélek által.

A szellemi kutatás által adott utalások Gondisapur impulzusával és a gonosz hatalmak „tervével" kapcsolatban tehát történetileg azonosíthatóak és megalapozottak. Ezeknek a hatalmaknak a szándékában állt idő előtt beárasztani az emberiségbe egy gnosztikusan inspirált természettudományt, és ezáltal elvágni az ember útját a szellemiségtől. E bölcsesség átadásának *időpontja és módja* voltak a döntő tényezők.

Miután az emberben kialakult a fogalmi gondolkodás képessége, az egészséges továbbfejlődése igényelte, hogy közeli viszonyba kerüljön a fizikai világgal, s miközben ebben a világban él, a Krisztus-impulzus által kialakítson egy szilárdan megalapozott személyiséget; csak ekkor lesz készen arra, hogy szabadságban és tudatosan éljen ismét a szellem magasabb birodalmainak éterikus régióiban. A tudati lélek döntő kialakulása mindazonáltal a mi korunkban, az úgynevezett modern korban érkezett el. A középkor folyamán az emberi lényeknek először elő kellett készíteniük magukat ehhez a fejlődéshez, azáltal, hogy megerősítették én-érzésüket a vallási és szemlélődő odaadásukban Krisztus-Jézus iránt.

Az egész időszakban, a középkor elején, nem voltak alkalmasabb eszközök az én-erők jövőbeni kifejlődésének megakadályozására, mint tökéletesíteni egy bölcsességet és tudományt, amely, a Krisztusra, az Ember Őrangyalára való bármilyen hivatkozás nélkül, az ember étertestét egy extatikus állapotban belevonja a Hold-szféra áramló, éterikus óceánjába. Mert ebben az óceánban minden lény, amely még nem tette magát szilárddá énjében, szétfolyik és feloldódik.

Ténylegesen ez volt azoknak a hatalmaknak az irányvonala, melyek Gondisapur impulzusa mögött álltak. Az ahrimáni hatalmak természetesen nem voltak oly ügyetlenek, hogy a világban valamilyen Krisztus-ellenes tant terjesszenek el céljaik elérése érdekében. A Boht-Jesuk, Maszaveihek és Huneinek látszatra keresztények voltak, szír nesztoriánusok. Ezeknek az orvosoknak a viszonya a kereszténységhez azonban rendkívül problematikus. Nem úgy cselekszenek, mint keresztény ezoterikusok, hanem mint szabadgondolkodó arabok és perzsák, mint a „felvilágosodottak" (mutaziliták). Jellemző, hogy Hunein a „Filozófusok mondásaiban" sem a Testamentumokból, sem a keresztény filozófusoktól (pl. Kelemen, Origenész, Ágoston) nem idéz egyetlen egy szót sem. A keresztény tanítók szellemi szavai talán kevésbé voltak

alkalmasak arra, hogy egyesítsék az embert az angyal-szférával? Hunein egyértelműen nem magyarázza a specifikusan keresztény utat az érzékfeletti világba, hanem csak az ősi, pogány, gnosztikus-neoplatonikus extázis útját. Azonban a 9. századtól ez az út végképp idejétmúlttá és ahrimánivá vált, szembenállt az emberiség egészséges fejlődésével. Jelentőségteljes, hogy Gondisapur nesztoriánus tanítói majdnem minden neoplatonista szöveget lefordítottak arabra, keresztény munkákat viszont nem.

Gondisapur így kirekesztett a perzsa-arab tudományosságból mindent, ami – midőn már áthatotta a Krisztus-impulzus – az embert a szabad értelmi és tudati lélek egészséges fejlődéséhez vezette. Az én még ebben a lágy, csíraszerű állapotában volt, amikor az étertest, a fenntartott neoplatonikus módszerek révén, melyek, mondhatni, félretolták az én-t, extázisban egyesült a Hold-szféra éteri erőivel. A panteisztikus szétfolyás, az ember összeolvadása az univerzális éteri szférával a végső konzekvenciája ennek az impulzusnak, a „lélek teljes feloldódása", mint Al Ghazali mondja, a világ isteni alapjában, az egyistenben.

Ugyanakkor a kísérleti kutatás újonnan kialakított módszerei egy materialisztikus irányt adtak a természet gnosztikus felfedezésének. Ennek végső eredménye volt, hogy a beáramló bölcsességet a Hold-alatti köztes birodalom szolgálatába állították, úgy, hogy szárazon anyagivá, megkeményedetté vált, mint a Hold maga. A fejlődésnek ezeken a téves ösvényein az ember a következő 2000 évben elkerülhetetlenül az ahrimanikus zsákutcák foglyává válna, mint egy mágikusan felvértezett technikus.

A szabadgondolkodás mutazilita irányzata következett nagyjából a Kr. u. 950. évtől, amely egy századon át éles vallási szembenállást eredményezett. A Gondisapuri Akadémia, amely átadta erőit az arab tudományosságnak, láthatóan hanyatlásba jutott. Abban az időben jelent meg a nesztoriánus pátriárka, Theodosius stúdiuma. A Boht-Jesu családot követően, akiknek befolyása mindazonáltal még megmaradt, más orvosok lettek az akadémia utolsó igazgatói. Így Szabur ben Szahl, akinek apja az egyik Boht-Jesuval és Maszaveihel dolgozott, és a 10. század végén Abu Szahl, akit a nagy Avicenna tanítójaként említenek. Egyikük összeállított 100 orvosi írásból egy Compendiumot, amely irányadó munka lett az akadémián és az arab orvoslásban. Ez, mondhatni, egy tudományos testamentum volt, a virágzásának 400 éve után már halódó egyetem egyik alapkönyve. Küldetését betöltötte. Az utazó, aki arra a vidékre látogatott 1200 körül, csupán romokról számolhatott be, melyeket legendák lengtek körül.

Miközben teljes hét évszázad lezajlott Ázsiában, a Gondisapur által áthatott tudományos kultúra fő ereje félhold alakban áramlott ki Mezopotámiából és Arábiából. Nem csupán Szíria felé haladt, hanem másfelől Afrikán át Spanyolországba, Anglia és Franciaország felé. Ahogy Gondisapur fizikailag elhalványult Ázsiában, szellemileg életre kelt Európában.

Az iszlám világban a gondisapuri mpulzus egy jel alakjában terjedt szét. De az iszlám teljes jele a fekvő félhold, két szarva között az ötágú Vénusz-csillaggal (a Vénusz napja, a péntek, a moszlimok sabbatja). Azt a pontot, ahol Európában a Vénusz a fekvő félholdon áll, történetileg és földrajzilag könnyű megtalálni.

Ez Szicília és Calabria területe. Ténylegesen itt összpontosul először az arabizmus. A 9. századtól az arabok terjeszkedtek ezeken a területeken, majd kétszáz évvel később a normannok kötöttek itt ki, Európa hatalmas északnyugati bekerítése után. Ettől az időtől egy bizonyos Constantinus utazott Afrikába, Mezopotámiába és a távolabbi keletre. Évtizedekig tanulmányozta itt az orvoslást, különösen Bagdadban. Miután nagy jártasságot szerzett az arab tudományokban, Constantinus Africanus végül a dél-itáliai Salerno-ba utazott, a „civitas Hippocraticá"-ba, Hippokratész városába, és egy orvosi iskolába ment, amelynek eredete homályba vész. Egykor valószínűleg okkult iskola volt. A 10. századtól nagyszámú arab és zsidó orvos működött itt. Minden jel arra mutat, hogy a 11. században Constantinus tette ezt az iskolát exoterikussá. Elfogadottá vált az arab orvostudomány, s bizonyosan felhasználták Gondisapur közvetlen hagyományait, bár Razes és Avicenna műveit még nem.

Constantinus által, akinek rendkívüli tekintélyét a középkori orvoslásban kifejezte címe, a „Magister orientis et occidentis", Salerno lett az orvostudomány klasszikus egyeteme, amelyet támogattak a szicíliai és apuleiai normann királyok és a Hohenstaufok. Ez a mozgalom II. Hohenstauf Frigyesnél érte el tetőfokát, a 12. század végén. Az ő teljesen arabizált udvarában élt a nagy Averroes két fia. Ez mindazonáltal pusztán egy jelzése azoknak a szellemi-történelmi tényeknek, melyek ezen a jelentős táptalajon lezajlottak a 12. században.

Ebben a kritikus időszakban két arab filozófus élt a mór Spanyolországban, akikben a gondisapuri impulzus, noha nagyban meggyengülve, még működött. Ezek voltak: Ibn Rosd (Averroes, 1126-1198), a híres orvos és minden arab filozófusok legnagyobbja, valamint tanítványa, Musza ben Meimun (Moses Maimonides, 1135-1204 k.). Az arab tudomány gigászi építménye kettejükben csúcsosodott ki. Averroes összeállította a teljes arab gyógyítástudományt „Colliget" című munkájában. Ez egy compendium volt, elődei összes filozófiai tanításának esszenciája, egyfajta ismeretelmélet. Averroes segítségére jött a nagy Avicenna felvilágosultsága, aki a különbségek ellenére minden lényeges dologban Averroes közvetlen előfutára. Ő egy felfoghatatlanul korán beérett, termékeny, egyetemes és ragyogó elme volt. Hozzájött még Abu Szahl, akit már említettünk, és Averroes tanítói, Al Farabi és Isza ben Jahja (Hunein egyik tanítványa). Hunein a gondisapuri iskolából jött, s így közvetlenül folytatódtak az akadémia hagyományai egészen Avicennáig és Averroesig. Ez a fő vonal mindazonáltal nem az egyetlen; számtalan fő- és alcsatornán keresztül áramlott a Boht-Jesuk, Huneinek és Maszaveihek tudományos kincse az arab kultúra egész világába.

Averroes idejében, a 12. század közepén, az arab tudományos irodalmat latinra fordították és nyugatra hozták. 489-ben a hellenisztikus tudományt kiűzték Európából és Edesszából Gondisapurba és az arabizmusba; 1150 körül ezt a tudományt áthatotta az arabizmus, és átalakítva a kereszténységellenes impulzus által, Toledóból átvitték Közép-Európa felé.

Edessza és Toledo – a ki- és bejárati kapui a hellenisztikus tudománynak, a keleti kereszténységnek, és a nyugati kereszténységellenes akadémiáknak; a jó és a kétes ezoterizmus székhelyei állnak szemben egymással, mint szélső ellentétek a világtörténelemben. Középen áll Gondisapur: Arisztotelész, amely azoknak a szír tanítóknak a keresztény teológusi kezein ment át, akiket a katolikus kereszténység száműzött Edesszából a pogány népekhez, Arisztotelész, amely átment Gondisapur arab tanítóinak kereszténységellenes kezén, és azután Toledóból a katolikus keresztény filozófiába áramlott. Az a csapás, amellyel a püspökök és keresztény császárok sújtották a keleti bölcsességet, most – a mór Averroes által a Kelet és Nyugat minden erejével – visszaüt a regensburgi püspökre, a „Doctor Universalis"-ra, Albertus Magnusra, és tanítványára, a „Doctor Angelicus"-ra, Aquinói Tamásra.[529] Ők voltak a középkor legnagyobb keresztény filozófusai, és a végsőkig birkóztak Averroes ismeretelméletével. Edessza (489) és Toledo (1150) között nagyjából 666 év telt el. Világtörténelmi sors bontakozott ki ebben a periódusban.

Avicennában és Averroesben Gondisapur impulzusa egy ismeretelméletben jelenik meg, amely által a reflektáló, gondolkodó ember saját megismerési folyamatát ennek az impulzusnak az irányvonalain, pórázán kénytelen látni. Mondhatnánk, hogy a klasszikus arab szerzők „Gondisapur ismeretelméletét" alkották meg.

Avicenna a következőképpen jellemzi a megismerési erőket: az aktiv, gondolat-teremtő lény, amely létrehozza az emberi gondolatokat, egy egyetemes „cselekvő értelem" (Arisztotelész: nous poietikos), amely minden értelmes lélekben (emberi lélekben) ugyanúgy működik. Az emberi gondolkodási erő pusztán egy felfogó valami. Képességei, hasonlóan az állati lélekhez, a „cselekvő értelem" besugárzásából származnak, amely az egész emberi világ felett lebeg, és először a gondolkodásba jut. Saját gondolkodási aktivitásának forrása nem az egyes emberi lélekből ered, hanem „az, ami gondol a különálló individuumokban, egy

[529] *Aquinói Tamás filozófiája*, GA 74., Bolberitz P.-Gál F.: *Aquinói Szt. Tamás filozófiája és teológiája*, Ecclesia, Bp., 1987.

felfogóképesség, amely először egy független képességben jelentkezik, amikor a lelken kívül lévő közös értelem adja azt a kimeríthetetlen kincséből, a gondolkodásnak és megismerésnek megfelelő mértékben." Az egyetemes cselekvő értelem a gondolatok teremtője, nem az ember maga. A tevékeny gondolkodási erőt nem az embernek tulajdonítja. Egy állati állapotba sorolja az embert, akinek puszta felfogó érzékébe egy „prófétikus" lelkierőt csepegtetnek az angyalok szférájából, amikor az ember előkészíti magát erre az aszketizmus révén. Nehéz Avicennának ezen az ismeretelméleten belül beszélni a lélek egyéni továbbéléséről. Mert a halhatatlanság nem az állati léleknek van fenntartva, hanem csupán a „cselekvő értelemnek". Ez nem egyéni emberi tulajdonság Avicenna szerint, hanem valami közös *minden* individuumban.

Ezen a gyenge ponton Averroes jogosan vádolja ellentmondással az elődeit, és logikai következtetéseket követel. Kijelenti, hogy csupán az egyetlen, egyetemes lélek-szubsztancia halhatatlan, amely beragyog minden emberi lélekbe. Averroes ténylegesen levonja a végső következtetést, nevezetesen, hogy a Föld és rajta a megismerő lények, az emberi lények, azonosak, és *egyetlen* közös földi értelemmel bírnak. Az ember egy, közös értelmi képességébe, amely a maga számára csupán passzív (Arisztotelész: nous patheticos, elszenvedő, megengedő értelem, intellectus possibilis vagy materialis) a gondolatokat kívülről sugározza be egy közös, cselekvő értelem (intellectus agens), a Hold-szféra „ösztönző" erői. Amikor a „Hold-gondolkodás" megragadja az ember Föld-gondolkodását, az ember nem lényből lénybe emelkedik valamilyen módon, azaz egy időleges lényből az örökkévalóba, hanem pusztán megvilágosodik kívülről: lényegében megmarad teremtményi természete, az isteni holdfény beáramlásával együtt.

A szörnyű veszély, amely ebben a bizonyosan mély ismeretelméletben rejlett a középkor lelkei számára, csak akkor mérhető fel, ha valaki megpróbálja megérteni azt a tudatállapotot, amelybe az embernek esnie kell, ha ez a tanítás tapasztalati valósággá válik számára, azaz, ha Gondisapur impulzusa töretlenül képes működni felettük. Egy képi-történelmi látásmód számára megjelenhet a következő emberiség-kép egy hosszú emberi „fejlődés" végén, amely ilyen irányt vesz: Minden emberi lényben a földön van egy fajtaszerű, félállati, pusztán felfogó érzék; az ember képtelen felemelkedni saját erői által a gondolkodáshoz, és individuális lényként tapasztalni önmagát – egy tompa, föld-ember-állat lenne az ember. Kívülről, a Hold-éter szférából fénylik ebbe a sötét, érzékleti felfogóképességbe egy csillogó bölcsesség-fény, a Nap-szellem világosságának tükröződése. Az élet libeg-lobog az álmodó érzékleti irányultság és a fantasztikusan ragyogó látnokszerű alvajárás között, egy reménytelenül szabadságnélküli élet, és végül következik a föld-testben felszított tompa én-ség álomszerű visszaáramlása az egyetemes éteri óceánba.

De bármennyire is ijesztőek ezek a lehetséges távlatok, el kell ismerni, hogy valóban igaz, amit Avicenna és Averroes állítottak – nevezetesen, hogy a gondolatok ténylegesen az éterikus óceánból áramlanak az emberbe.

Abban az időben, amikor e történeti tanulmány írója az arab bölcsek ismeretelméletével foglalkozott, egy tudósítás jelent meg a *Das Goetheanum*-ban Dr. Steiner 1924. július 1-én tartott előadásáról (Karmikus összefüggések vizsgálata III., GA 237). Egyebek között Dr. Steiner így beszélt: „Ma az ember azt mondja, én gondolkodom, én érzek, én akarok. Ezek az arab személyiségek viszont azt érezték, hogy „valami gondol bennem". Énjük csupán az érzéshez és akarathoz kapcsolódott. Úgy tapasztalták a gondolatokat, mint valami rajtuk kívüli általánosat a Föld és a Hold között, a Hold-alatti szférában. Ahogy mi azt mondjuk, hogy „a levegő oxigént tartalmaz", úgy számukra természetes dolog volt egy éteri régió létezése, amely elért a Holdig és élő gondolatokból szövődött. Ez egy kép, amit valaki nagyon jól magáévá tehet absztrakt módon. Ha konkrétan tapasztalni akarjuk ezt, akkor az ember visszahőköl. Ez a kérdés bátorságot és alázatot igényel, hogy megértsük: a gondolatokat kapjuk és nem magunkból hozzuk elő."

Averroes a 12. században gondolkodott. Rudolf Steiner a 20. században mondotta a fenti szavakat. Körülbelül 800 évvel korábban állította Averroes (de nagyon ősi hagyomány alapján), amit újra csak ma lehet kifejezni, ma, amikor a tudati lélek, az én-tudatból fakadó személyes bátorság kifejlődése eléri csúcspontját és betetőzik. Három évszázaddal e kor kezdete előtt ez a tanítás egy „igazság" volt, ellentmondásban a korral, egy „igazság", amely mégsem lehetett igaz hosszú ideig a középkor még félig álmodó lelkeinek közvetlen lelki élménye számára. Nekik előbb fel kellett ébredniök egy erős én-érzésre, precíz gondolkodásra, azért, hogy a következő korban tapasztalhassák énjükben a saját tudatos tevékenységüket a gondolkodásban, és csak akkor, és csakis akkor, ebben az aktivitásban tapasztalhatják a gondolatokba beáramló éteri szférát. Ismét látjuk, hogy Gondisapur impulzusa, mely az első keresztény évezred közepén jelent meg, és egy felkészületlen hallgatóság számára, csupán a harmadik millennium idején válik az egész emberiség tapasztalatává. Ez az impulzus olyan utat akar vágni az emberi fejlődésnek, amely a szabad emberi én számára egy képtelenség.

A tudományos javak, melyeket latinra fordítottak, elhatottak Spanyolországból Anglia, Írország és Franciaország felé. A hét évszázaddal korábban Európából kiűzött tudomány visszatért. Az eredmény nagyszámú tudományos intézet lett, mint például az egyetemek: Salerno, Párizs (1206), Pádua (1221), Oxford (1249), Prága, Bécs (1365). Az európai tudomány arab eredetű. A nyugat az egész keleti természettudományt ebben a formában örökölte. Bizonyos fokig az orvostudomány, amely a legmélyebben foglalkozik az emberrel, megmaradt az arabok és a zsidók monopóliumának. A bécsi egyetem orvosi fakultásának szabályzata az 1389. évből ékes bizonyítéka a középkori arab orvoslás mérhetetlen befolyásának. Ez kimondja, hogy bármely tanító, aki el akarja érni a baccalaureátus fokot (legalsó egyetemi rang), be kell mutatnia, hogy hallgatta Avicenna 1. és 4. kánonját, Razes (Al Razi) 9. könyvét, és Johannitius (Hunein latin neve) Ars Commentata-ját; ezek a munkák egészen a 16. századig az orvosi tudás tartalmát adták. Ílymódon Európa emberi testeit teljes három évszázadon át majdnem kizárólag a gondisapuri gyógyítástudománnyal kezelték. A modern kori kutatások léptek tovább először, noha a hagyományokat korántsem felejtették el, nem szakadtak el tőlük. Ami egykor testet öltött a tudományban, megmaradt – legalábbis mint egy befolyás a gondolkodás és a metódus irányára, egészen addig, míg egy radikális változás nem történik. Ezt mindazonáltal nem fontolja meg az újkor, mert az arabok már kifejlesztették a kutatás kísérleti és materialisztikus módszereit.

Jóllehet a természettudományos diszciplínák terén Európa semmi jelentőset nem állított fel az arabizmussal szemben, mégis a tisztán szellemi területen kimagaslott a 12. században egy jelentős keresztény-teológiai filozófia, amely világosan megvonta a gondolkodás irányát. Célja volt, hogy a keresztény kinyilatkoztatást áthassa és harmonizálja az értelemmel, s tudatosítsa saját törvényszerűségeit. Kialakult egy misztikus bizonyosság a szellemről és Krisztusról, ami a gondolkodáson alapult, melyet a 12. század közepén Arisztotelész filozófiája hatott át, a legerősebb logikai gondolkodóé emberemlékezet óta. De ez egy olyan Arisztotelész volt, aki Gondisapur kerülőútján jutott Európába, átalakítva a szír, arab, latin fordítások révén, és majdnem szétválaszthatatlanul egyesítve ragyogó magyarázóival, Avicennával és Averroes-szel.

Ez egy nehéz problémát eredményezett a keresztény tanítók számára. A logika kedvéért a tanítóknak Arisztotelésszel azonos álláspontón kellett lennie. De lelkük elevenen gyökerezett a Krisztus-lényben, és ösztönösen érezték, hogy *ebben* az Arisztotelészben volt egy Krisztus-ellenes elem. Egy félreérthetetlenül keresztényellenes zárványt észleltek a nagyszerű logikai gondolat-univerzum kellős közepén. Problémák és kérdések merültek föl bennük; a logikus, az ésszerű *soha nem lehet* ellentmondásban a keresztény kinyilatkoztatás bölcsességével, az egyetemes értelemmel! Ezért azzal a felismeréssel közeledtek az arisztotelizmushoz, „hogy nyilvánvaló, hogy az arabok által áthozott arisztotelészi tanítás csupán annak félreértése" (R.

Steiner). Ezzel a helyesbítéssel kezdték gyakorolni a skolasztikusok a saját gondolkodásukat Arisztotelész filozófiáján. Ez a skolasztika virágkora.

Igazán ragyogó mélységgel és hatékonysággal a dominikánusok, Albertus Magnus (1193-1280), és tanítványa, Aquinói Tamás (1226-1274) ragadták meg az arab arisztotelizmusnak azt a pontját, ahol a sajátosan kereszténységellenes csapda rejlett: a „cselekvő értelem" doktrínáját. Albertus Magnus megcáfolta Averroes tanát, miszerint az *intellectus agens et materialis* egyetlen egység minden emberben, s hogy a cselekvő értelem az éteri Hold-szféra intelligenciája, és kívülről sugározza gondolatait a teremtményszerű földies értelembe. „Állítjuk, hogy a cselekvő értelem a lélek része, és az emberi lélek 'formája' (arisztotelészi értelemben). Úgy tartjuk, hogy az intellektus (intellectus possibilis) a megismerés eszméinek lakhelye, épp úgy, ahogy egy üveg a színek lakhelye, melyek abban megmutatkoznak a szellemi természet eszközei segítségével, melyet a fény nyújt." Ez pontosan a „lélek", az emberi lélek principiuma, melyet legbensőbb lényében Albertus „cselekvő értelemnek" nevez. Aquinói Tamás győztesen vívta meg ezt a háborút Averroes ellen. Győzelmét gyakran dicsőítették később a művészetben.

Sandro Gozzoli „Szent Tamás győzelme" című képén (15. század, Louvre) Krisztus látható fenn, s körülötte a próféták és evangélisták áldóan tekintenek Tamásra, aki kezében a négy evangéliummal egy trónon ül, s a szívénél egy nap ragyog. Jobbján Arisztotelész, balján Platón állnak, lábainál pedig Averroes, a Kommentátor fekszik.[530] A képen Krisztus beszél Tamáshoz, e szavakkal: „Bene scripsisti de me Thomma" (Helyesen írtál rólam Tamás). A nap Szent Tamás szívében utal az intellectus agens napszerű, nem holdszerű fényerejére, amely Tamás tanításai szerint a dolgok igazi és szellemi természetét megjeleníti az intellektusban, épp úgy, ahogy a nap az érzékleti világban láthatóvá teszi a tárgyakat. Ebben Tamás tanúságot tesz az én fényerejéről, és dícséri Krisztust, Aki ezt elültette az emberek szívébe a Golgotán. (Dante Isteni színjátékában Szt. Tamás megvilágosodott tanító a Nap-szférában). Tamás győzelme az ember újrairányulását jelenti öröksége, az Isten-hasonlatosság felé, mint olyan lény, aki egy szabadságra rendelt, nem időleges entelecheia, s ez a győzelem az emberiség szellemi megvédése az antikeresztény impulzussal szemben. Mindazonáltal sok arab tudományosság áramlott Albertus Magnusba is, és nem meglepő, hogy megjelent egy másik keresztény klerikus, akit kifejezetten erősen befolyásolt a gondisapuri impulzus. Ő volt Roger Bacon, az angol ferences szerzetes (1210-1292).

A párizsi egyetemen a legnagyobb buzgalommal tanulta meg az arab módszereken alapuló összes tudományt. Mérhetetlen tudást szerzett a legrövidebb idő alatt. A Gondisapur által felébresztett összes impulzus nyilvánvalóan a legaktivabban élt benne. Elég csupán néhány hivatkozás a világszemléletére: A lélek csupán egy „passziv intellektust" birtokol, az aktiv, cselekvő értelem kívülről hat a lélekbe. „A cselekvő értelem nem a lélek része, hanem lényegileg egy eltérő és különálló értelmes szubsztancia, amely az intellectus possibilisből ered" – írja. Minden megismerést az isteni megvilágosodás beáramlása révén lehet elérni (per influentiam divinae illuminationis), és az extázishoz vezető megvilágosodás fokain. Csupán az aktivan gondolkodó értelem halhatatlan, és ez nem tartozik az egyes emberhez, hanem kívülről világosítja meg őt. Ha ezeket a tényeket makacsul vitatják bizonyos filozófusok, annak oka Arisztotelész félremagyarázása (polémiát kezdve Albertus Magnusszal és Aquinói Tamással, Bacon maga az, aki habozás nélkül elvitat egy szövegrészt Arisztotelésznél). A gondolatilag aktiv értelem csak *tisztán* létezhet, nem léphet lényegi unióba valamivel, ami alatta áll (az emberi értelemmel).

Ehhez a tisztán Averroes által inspirált tézishez Karl Werner, a ragyogó kutató, akinek Bacon-tanulmányaira támaszkodtunk, egy nagyon találó megjegyzést fűz: „Eszébe jutott vajjon

[530] A Gozzoli-képet (1471, ld. alább) megelőzte Francesco Traini freskója, mely a pisai Szt. Katalin bazilikában látható (1340 k.), és Filippino Lippi is megfestette Szt. Tamás győzelmét a római Santa Maria sopra Minerva bazilikában (1490 k.).

Bacon-nek, hogy ilyen feltételek mellett Isten Örök Igéjének megtestesülése elgondolhatatlan lenne?" Olyan kérdés ez, amely elér a Baconben működő impulzusok igazi gyökeréig! Bacon a pusztán emberi megismerő képességet az érzékleti-képzeleti, lelki-felfogó, -tapasztaló képességre korlátozza; a gondolkodás „függetlenségét" egy tapasztalati szétválasztásra korlátozza, és kiterjeszti a *tradícionális* igazságot, amit a megismerés minden területén a megvilágosodáson keresztül lehet megszerezni, s ennek forrása *Keleten* van. Az alapvető tanítások az egzakt, kísérleti tudományok, a matematika, fizika, optika, perspektiva, hozzáadva ezekhez mindazonáltal a nagyon jelentős okkult tudományokat, az alkémiát, asztrológiát (és orvoslást), a próféciát és mágiát.

De Roger Bacon még ennél is tovább ment. Kijelentette, és nem csupán teoretikusan, hogy a tudományos megismerésben is a gnosztikus-prófétikus megvilágosodás a döntő faktor, és ő ténylegesen előre látta a későbbi századok tudományos-technikai vívmányait. Bacon a műszaki haladás prófétája. Repülő szerkezetekről beszél, a gőzhajó ideájáról, az autóról, félelmetes optikai harci szerkezetekről, vagy arról, hogy az ember a jövőben a vízen fog járni – mindezt a 13. században teszi, Assisi Ferenc korában!

De a legfontosabb a tudós személyéről alkotott ideális kép, amely e kivételes ferences szerzetes lelki szemei előtt lebegett. A fentebb idézett kutató, Karl Werner, a következő, nagyon mélyreható megjegyzésekkel jellemzi ezt az ideált. Baconnél minden tudásnak lényegi célja, hogy az ember általuk egy hatalmi aktivitást fejtsen ki (az aktiv ész által). A legmagasabb hatalom a szó. A lélek mélységéből eredő szóban mágikus erő rejlik, ami a bölcsek rendelkezésére áll. „Ennélfogva Bacon felcserélte az imaginációt, a képzeletteli szellemi gondolkodás mágikusságát egy misztikus természetbölcselet mágikus gyakorlatára és a természet aktuális megismerőjében egyfajta művészt látott, aki az intuíciói révén a maga szolgálatába állított titkos természeti erő segítségével dolgozik."

Ílymódon Roger Bacon egyik modern tanítványa, aki kétségtelenül akceptálta az arabizmust és ezzel Gondisapur impulzusát, megalapozott egy irányt, amely ezeknek a tanulmányoknak a kezdetén ábrázolta az impulzus végső, lehetséges következményeit, mielőtt a fenti tételeket leírták volna: „Az embernek egy kísértetszerű föld-mágussá kell válnia, az anyaghoz kötött technika brilliáns boszorkányává." Az efféle megerősítések feltűnően igazolják az egzakt történelmi fantázia eredményességét!

Roger Bacon szimptomatikus példája rámutat, hogy Gondisapur impulzusa milyen nagy mértékben, még születése után 600 évvel is képes volt fenntartani magát, egész rosszakaratú munkálkodásában. Ha valaki ki akarná alakítani annak az állapotnak az ideáját, melyben az emberiség ma találná magát, ha csupán a káros impulzus áramlott volna be, és a vele ellentétes nem, először rendkívüli módon hangsúlyoznia kellene, ami Roger Baconnél megjelent, és azután elképzelhetné, hogy ez továbbfejlődött 700 éven át a materializmus korszakába. Nem kétséges, hogy egy olyan fejlődést ábrázolna mint valóságot, amelyben ma a baljós szerkezetek világával, a boszorkányság működésével lennénk körülvéve.[531] De ezeket nem lennénk képesek uralni, mert nem magunk teremtettük volna egy kutató és produktiv gondolkodás révén, hanem a Hold-szférából beáramló illumináció révén. Ez esetben pusztán magasabb automaták lennénk, technikusok és gyakorlati emberek, akik okosan és ügyesen reagálnak az éter beáramlására. A saját gondolkodásunk nem lenne önmagunk által szellemileg tagolt, hanem önmagában és önmaga számára szellemileg üres és halott. Úgy működne a gondolkodásunk, mint egy gép része, nem lenne független egy természetadta erőtől, hanem csak a kívülről jövő gondolatok által lehetne tevékeny. De vajon ez az elképzelt lehetőség *puszta* fantázia?

Roger Bacon kortársai – talán szerzetestársai a ferences kolostorban – elbeszélték, hogy ez a különös szerzetes konstruált egy vasfejet, amely válaszolt a neki feltett kérdésekre, mint egy orákulum. E legenda egy jelentős szellemi kép számunkra, egy előkép, amely

[531] Ez a „zsákutca" felvillan Eschenbach Grál-eposzában, a *Parzival*-ban, a Schastelmerveil, „Csodavár" képében is, 1200 körül.

megnyilatkoztatja, mi fejlődhet, és mi fejlődik ki egy Roger Bacon irányultságaiból a következő századokban, ha ezzel nem helyezkedünk szembe tevékenyen. A rendi elöljárók, például Bonaventura megfontolásait ennek fényében kell megérteni, és nem egy szűklátókörű, középkori rosszallásnak tekinteni. Elöljárói elítélték Bacont, rendreutasították és bebörtönözték, mivel meglátták benne a boszorkányt, aki veszélyes az emberiség fejlődésére.[532]

Mert a keresztény szellemek Roger Baconnel szembeni harca és győzelme ellenére, nem az ő vasfeje válik-e egyre inkább valósággá a mi korunkban? Nem vagyunk-e mechanikusan működő fejek, akik eszesek, mint egy orákulum, de automatikusan reagálnak, „kész" válaszokkal minden kérdésre? E tanulmány keretein kívül esik a gondisapuri impulzus részletes követése a nagyon összetett további működése során. Két fő irányt kell mindazonáltal megjelölni. Az egyik a tudomány arab módszerein alapul, és az ember „teremtményi" ideáján, amelyek olyan természettudományos nézetekhez vezetnek, melyek az embert pusztán egy földi emberállattá teszik. A másik irány az arabok Hold-éteri gondolkodásán alapszik, amely beáramlik a filozófia történetébe (ez nagyban átalakult, módosult, modernizálódott, de mégis lényegében megmaradt ugyanolyannak), bizonyos modern rendszerekig menően. Ezek a felfogások a gondolkodást és magát a valóságot áthelyezik egy tudaton kívülibe, a tudaton „túl" (pszichológiában a tudatalatti stb.), és ezáltal megfosztják az embert a szellemi régióba behatolni képes gondolkodás produktiv erejétől, szabadságától és halhatatlan én-lényétől. Csupán egy teremtményszerű, földhözkötött, érzékleti képzetalkotást tulajdonítanak neki, és ezért ismeretelméleti és filozófiai szempontból az embert hasonlóképpen pusztán földi emberállattá teszik.

Ezek a vizsgálódások végül elérve a mába szükségessé teszik, hogy hivatkozzunk Rudolf Steiner munkásságára. A steineri antropozófia gyógyító erejével átalakítja a gonosz romboló munkáját s elűzi azt. A nagy Aquinói Tamás a maga gondolatgazdag szelleme által a ragyogó Arisztotelész filozófiájából kovácsolt fegyvert minden ellen, amit Gondisapur befolyásolt. Rudolf Steiner közvetlen szellemi tapasztalás útján találja meg a teljesen kifejlődött emberi természetben azt, ami az embert lényegileg az állati fölé helyezi, nevezetesen az emberi ént, aki tapasztalja magát az intuitiv gondolkodási aktivitásában, és énjén belül tapasztalhatja Krisztus erejét és szabadságát.

[532] Rudolf Steiner (1861-1925, filozófia-doktori fokozata 1891. okt. 26.) szellemi kutatásai, igazolva a reinkarnáció ősi igazságát, feltárták, hogy Harun al Rasid újratestesülése volt Roger Bacon, ill. fontosak még Dzsebel al Tarik hadvezér és Charles Darwin, valamint Muavija kalifa és Woodrow Wilson, az USA elnöke közötti reinkarnációs összefüggések (*Karmikus összefüggések ezoterikus vizsgálata,* I.).

Sandro Gozzoli: Szent Tamás győzelme, 1471 (Louvre), Tamás jobbján Arisztotelész, balján Platón, lábainál Averroes, az arab „kommentátor”

A Szászánida Birodalom nyugati része (A.D. 224-642), Bagdadot Ktésiphontól délre alapították az arabok

Függelék

Néhány oldal a középkori arab orvosi, alkímiai, természetrajzi és mechanikai művekből

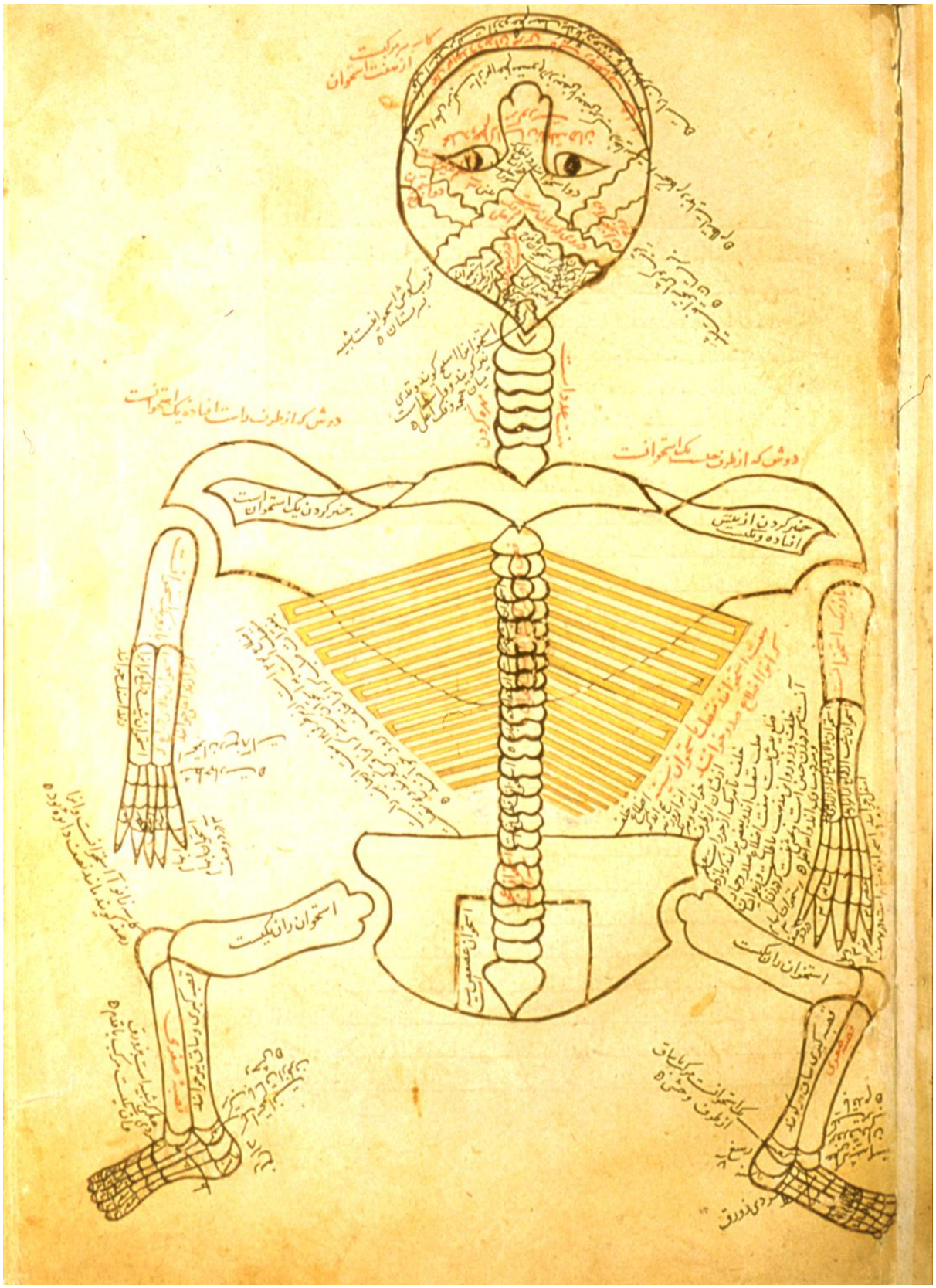

التقطير فلابد وان يكون واسع الانبوب حتى لا يتحدد فيه الدواء الضبيقة
ولا ينكسر الاناء وكلما كان الانبيق واسعا وطويل الانبوبة واسعها كان احسن
واسلم ولتكن القابلة كبيرة واما الانبيق الاعمى للعقد بغير الخندق مرتفع
القبة المخروطية وفي اعلاه بخش قدر ما يدخل فيه الابرة الكبيرة لاخذ الرطوبة
وليكن الدواء الى ثلث القرعة وتوضع على كانون نافخ نفسه وهذا
الاعمى يأكل للقرعة وداخل فيها بخلاف انبيق التقطير واما المكبة وهي
الغطاء مثل القبة من زجاج او غضار تطبق على محيط الترس من
داخل فربز الترس مرتفعة القبة المخروطية وفي اعلاه بخش ايضا واما
الآثال فهي قدرة من خزف مزججة مشبعة الطلاء داخلا وخارجا
وطولها وسعتها وجميع اوصافها مثل القرعة بعينها وهذا معنى
قولهم تدبير نا في اناء واحد وللاثال ترس اي رف حول فمه سعته
قدر اربع اصابع وفي محيط الترس افريز كالشفة البارزة من جوانبه
لتدخل المكبة في جوف الافريز والمكبة محيطة بالترس من جميع جوانبه
والافريز محيط بالمكبة من اطرافها ليصعد الصاعد الى القبة ثم يتحدد
ويستقر على الترس وللاثال افريز آخر كاطراف الترس دائرا من جوانب
الآثال فوق ثلثيها السفليين حتى يدخل الثلثان في الكانون
فيبقى الثلث الاعلى خارجا من الكانون ليسرع صعود الدواء الى الموضع

البعيد

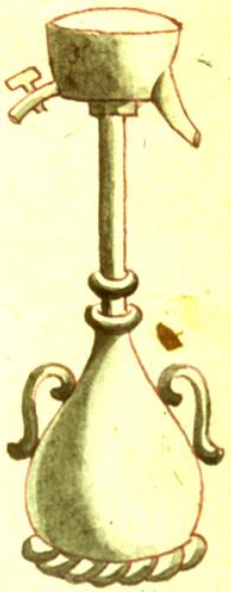

رامی برسید و بند میکرد فصل فی امور عجیبت فعلها العفاریت

لسلیمان علیه السلام جن را ملکی هست نام او قیطوس گویند که
مسکن او بباتین سلیمان بود و مرده را او مسخر کردی و او را
برادری است نام او قفطیش و او را بچین غرب و شرق فرستند
تا سال دیگر و از برای سلیمان علیه السلام عجیب کردند
و تا ذکر ان سلیمان را گفتند بارض مغرب شهر لیست و ان شهر را
ملک کافر است ملوک بسیار قصد او کردند کس او را غلبه نتوانست
کردن از برای قوت ملک سلیمان علیه السلام قفطیش را
بخواند و از حال مدینه از او برسید قفطش گفت یا نبی الله آن

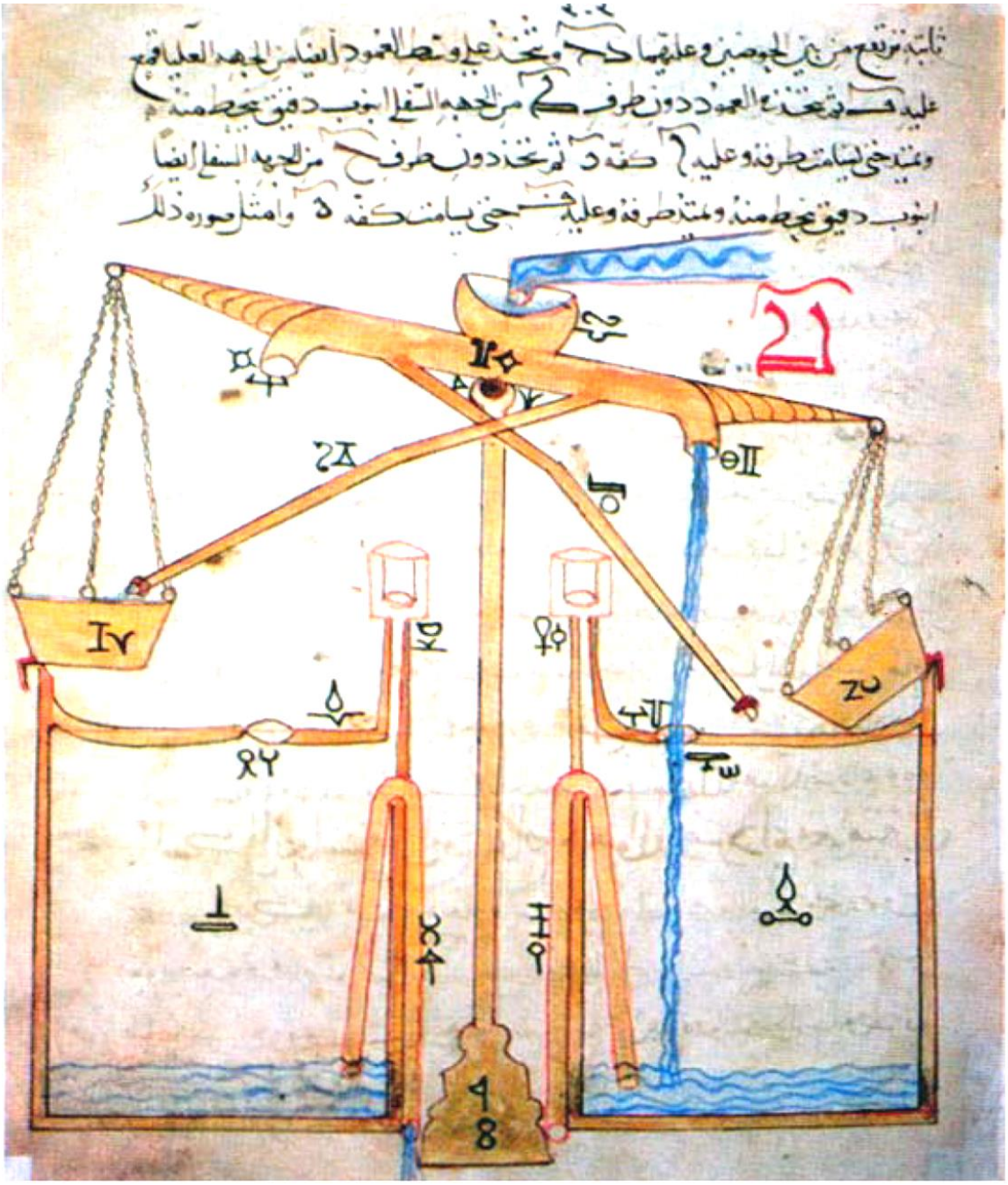

www.nlm.nih.gov/hmd/arabic

Al-Dzsazari (1136-1206) elefántos órája (in *Leleményes Önműködő Szerkezetek Könyve*)

Démon-ábrázolás „ördögvilla” kéztartással, melyet főleg az amerikai szórakoztató-iparban, filmekben, de a politikusok is (pl. G. Bush junior, S. & B.) fel-felvillantanak, jelezve az erők mibenlétét, melyekkel a világot tudatosan irányítani akarják, hogy minél több hatalmat szerezzenek; Al-Isfahani: *Kitab al-Bulhan* (Csodák Könyve, Book of Wonders), 14. század vége